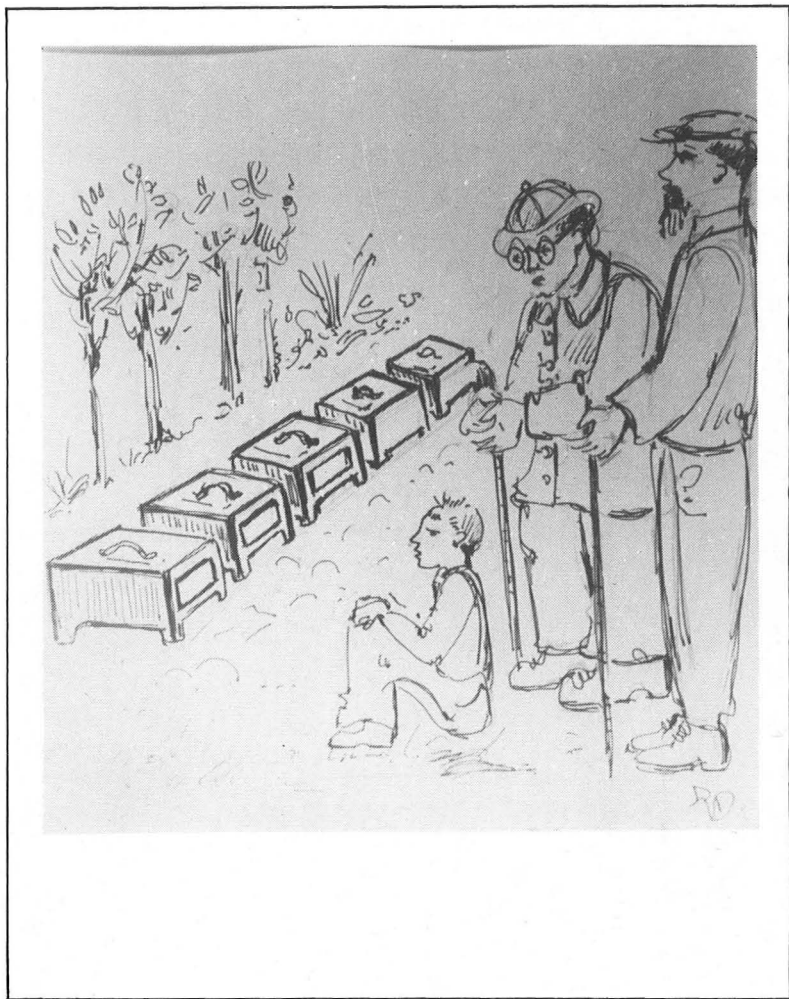

**Driemaandelijks tijdschrift
van de heemkundige kring**

HET LAND VAN NEVELE

Vereniging zonder winstoogmerk

MAART 1986 — JAARGANG XVII — AFLEVERING 1

Vinkeniers, (Pentekening van Denyse Van Doosselaer, Nevele.)

CEULAER, (J. De), *Felix Timmermans. Grafisch en plastisch*, Kredietbank, 1972.

CHATELET, (R.), *Gentse postkroniek*, jan, 85.

CLAEYS, (H.), *Sint-Eloy, apostel van Vlaanderen*, Pittem, 1901.

CLERCK, (K. De), GRAEVE, (B. De), SIMON, (F.), *Dag meester, goede-morgen zuster, goedemiddag juffrouw. Facetten van het volksonderwijs in Vlaanderen, 1830-1914*. Tielt, 1984.

COENEN, (M.), *Humo sprak met Monika van Paemel*, in *Humo*, nr. 2333, 23 mei 1985, pp. 28-29, 31, 34, 39.

DECAVELE, (J.) e.a., *Het eind van een rebelse droom. Opstellen over het Calvinistisch bewind te Gent (1577-1584) en de terugkeer van de stad onder de gehoorzaamheid van de koning van Spanje (17.09.1584)*, Gent, Stadsbestuur, 1984.

DEINZE, Wandelpad - Kouteroute, Leiestreek nr. 3, V.V.V. Leiestreek, Deinze.

DEPREZ, (P.), *Sociaal-Economische toestanden in de heerlijkheid Nevele gedurende de 16e, 17e en 18e eeuw*, Verhandeling Afdeling Wijsbegeerte en Letteren, Groep Geschiedenis, Wedstrijd der Reisbeurzen, 1956.

DEZUTTER, (W.P.), WALLE, (R. Van De), *Volkskunde in Vlaanderen. Huldeboek Renaat Van Der Linden*, Brugge, 1984.

FLORQUIN, (J.), *Stijn Streuvels. Zijn levensstijl*, Kredietbank, 1975.

HAEZE, (L. D'), *Spoken en heksen uit het Oudenaardse*, Oudenaarde, 1984.

HESSEL, (R.), *Lionel Bauwens, de onvergetelijke tamboer*, Brugge, 1984.

HEYDE, (R.), *Karel De Kesel (1849-1922). Portretschilder en beeldhouwer van Zomergemse afkomst*, Maldegem, 1985.

HOSTE, (I.), STOCKMAN, (L.), *Geschiedenis van Poeke*, Aalter 1985.

KEYSER, (S. De), DUERINCK, (M.A.), *Leven en werk van Antoon Van Hoecke*, catalogus tenstoonstelling 8.12.84-26.2.-85.

LENNEP, (J. Van), *Alchemie. Bijdrage tot de geschiedenis van de alchemistische kunst*, Gemeentekrediet, 1984.

- STEEGHERS, (W.), *Een brief van Henricus Josephus Jacques, soldaat onder Napoleon, uit Watervliet*, overdruk uit *Appeltjes van het Meetjesland*, jrg. XXXV (1984).
- STEEGHERS, (W.), *Personen uit Kaprijke overleden in het Bijlokehoositaal te Gent (1651-1799)*, overdruk uit *Vlaamse Stam*, 21e jrg., nr. 7-8, juli-aug. 85, p.336.
- TAELEDAMAN, (J.), *Draaiboek van het socialisme in Nevele*, Nevele, 1985.
- TANGHE, (A.R.), *De poorters van Tielt van voor 1550 tot 1614*, Heemkundige Kring „De Roede van Tielt”, 1985.
- UYTTERHAEGEN, (F.), *De Rode Verleiding, een eeuw socialistische affiches*, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1985.
- VANDENBROEKE, (C.), *Vlaamse koopkracht, gisteren, vandaag en morgen*, Leuven, 1985.
- VANDENBROEKE, (C.), *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, Leuven, 1984.
- VANDEPUTTE, (M.), *Bijdragen tot de geschiedenis en de folklore van Zulte*, Geschied- en Heemkundige Kring van Zulte, 1984.
- VANDEWALLE, (P.), *Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg*, Oostende, 1984.
- VELLE, (K.), *Lichaam en Hygiëne. Naar de wortels van de huidige gezondheidskultuur*, Gent-Leuven, 1984.
- VIJNCKE, (K.), *Wroetelen*, Gent, 1984.
- WAEI, (J. De), *Wilfried Lowie*, Landegem, 1983.
- WEVER, (B. De), *Oostfronters. Vlamingen in het Vlaams Legioen en de Waffen SS*, Tielt, 1984.
- WEYNS, (J.), *Haard en Heem. Leesboek voer heemverbonden dingen*, Heistse Heemkring „Die Swane”, 1984.

L. DE RUYCK

**Driemaandelijks tijdschrift
van de heemkundige kring**

HET LAND VAN NEVELE

Vereniging zonder winstoogmerk

MAART 1986 — JAARGANG XVII — AFLEVERING 1

Verantwoordelijke uitgever : **J. LUYSSAERT**
Veldestraat 26
9841 Nevele-Merendree

Het tijdschrift „HET LAND VAN NEVELE” is een driemaandelijkse uitgave van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” v.z.w.

Redactieraad : J. LUYSSAERT - voorzitter
L. CLAEYS - LAVENT
A. STROBBE
J. VAN DE CASTEELE

Redactieadres : J. LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 NEVELE - Merendree

Voor verdere informatie in verband met de opgenomen artikels en bijdragen voor het tijdschrift, gelieve contact op te nemen met de redactievoorzitter. Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

De heemkundige kring „Het Land van Nevele” is een vereniging zonder winstoogmerk die ernaar streeft, enerzijds de heemkundige studie van de streek te bevorderen, te beoefenen en de verworven kennis te verspreiden ; anderzijds actief bij te dragen tot beheer, bescherming en vrijwaring van het cultureel en natuurlijk patrimonium van de streek.

Daartoe organiseert zij ook geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen.
Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen eraan deelnemen.

Zijn werkgebied wordt gevormd door volgende deelgemeenten :
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.
De zetel van de vereniging is gevestigd in de gemeente Nevele.

Briefwisseling in verband met de werking van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” v.z.w. dient te worden gericht aan het secretariaat van de vereniging, Biebuyckstraat 2, 9850 NEVELE.

— **Abonnement en lidmaatschap :** 400,- fr. per jaar.
vanaf 1.000,- fr. per jaar
steunend lid.

te storten op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van
„Het Land van Nevele” v.z.w., Beentjesstraat 24, 9850 NEVELE

— **Losse nummers :** voor zover voorradig.
— **Opzegging abonnement :** vóór 1 december.
— **Overname van teksten :** toegestaan mits bronvermelding.

Lay-out : P. D'Hoker.
Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

KONINKLIJKE MAATSCHAPPIJ „DE LEEUWVINKEN” HONDERD JAAR VINKENIERSLEVEN TE NEVELE

De vinkensport door de eeuwen heen (1)

De eerste vinkeniërs moeten vernuftige mensen geweest zijn om het karakter en het lied van de vinken te hebben gebruikt voor het houden van zangwedstrijden.

Wanneer de vinkensport in Vlaanderen voor het eerst werd beoefend, is moeilijk te achterhalen. In een Brugs jaarvers van 1315 (2) maakt men gewag van *singende vincken*, wat er kan op wijzen dat toen reeds vinkenwedstrijden plaatsvonden.

In Ieper werd zeker reeds in 1595 een vinkenwedstrijd gehouden en er bestonden toen zeker reeds verenigingen (3). De wedstrijd had er plaats op de eerste mei ; St. Philippus was de patroon van de vinkengilde die in 1627 werd opgericht (4).

De vinkenliefhebberij bestond ook te Kortrijk. In het begin van de 17e eeuw bloeide er de *Gilde van St.-Gillis* of *der Pluim* en de St.-Gillisbroeders stonden op sommige plaatsen bekend onder de naam van *Vinkeniërs*. De vereniging had tot doel het bevorderen en aanmoedigen van de zang der vinken. De statuten in 1614 opgesteld door de gildebreeders werden door de schepenen van de stad bekrachtigd op 15 december 1616 (5). De mededingende vinken stonden 10 voet van elkaar. Niemand kon een prijs behalen, tenzij hij speelde met *eene watervink* (waarschijnlijk is hiermee een inlandse vink bedoeld).

De eigenaar van de vogel die het hoogste aantal liedjes had gezongen werd „koning” en ontving als teken van zijn koninklijke waardigheid een halsband. Werd hij driemaal na elkaar koning dan werd hij keizer benoemd. De prijskamp zelf duurde een uur nl. de duur van een heilige mis of van een zandloper of van een kaarsopbranding.

Ook in Wallonië werd reeds vroeg met de vinken gespeeld. Er zijn zeker bewijzen voorhanden dat de Walen in de 17e eeuw ook een bepaalde

-
- (1) Zie ook M.BROECKHOVE, *De vinkensport in Vlaanderen*, Gent, 1969.
  - (2) M. BROECKHOVE, *o.c.*, blz. 24, noot 36.
  - (3) M. BROECKHOVE, *o.c.*, blz. 25, noot 38.
  - (4) M. BROECKHOVE, *o.c.*, blz. 25, noot 39.
  - (5) F. DE POTTER, *Geschiedenis der stad Kortrijk*, deel II, p.120-122.

GEMEENTE NEVELE.

Jaarlijksche Prijskamp met

BLINDE VINKEN

Gegeven door de maatschappij DE LEEUW DER VINKENIERS gevestigd in de VLAAMSCHE LEEUW bij
TH. MEERSMAN

Op maandag 1 Juni zijnde tweede Sinxendag 1903.

40 fr. Prijzen fr. 40

1 prijs 9 fr. 2 prijs 7 fr. 3 prijs 5,50 fr. 4 prijs 4,50 fr.

5 prijs 3 fr. 6 prijs 2 fr. 7 prijs 2 fr. 8 prijs 1 fr.

Negende prijs 4 fr. Voor de maatschappij die het meeste getal vogels zal stellen ten minste 6.

Tiende prijs 2 fr. voor de maatschappij of liefhebber van verst komende ten minste 2 vogels stellende.

Om de 2 laatste prijzen te winnen moet men voorzien zijn van een goed getuigschrift. Inschrijving van 6 tot 7 1/2 s morgens. De inleg is bepaald op 1 fr.

Tusschen prijskamp en regeltelling zal aan ieder mededinger eene goede portie heep uitgedeeld worden.

Eene schoone horlogie ter waarde van 15 fr. zal gratis verlot worden aan een ieder die een vogel zal gesteld hebben.

VOORWAARDEN VOLGENS GEWOONTE.

De Schrijver,	De Voorzitter,	Eerevoorzitter,	Ondervoorzitter,
C. DE WELP,	A. DOMEN,	R. BBAET,	C. DE GRAEVE,

De Schatbewaarder,	De Konink,	De Commissaris
TH. MEERSMAN,	F. DE ZUTTEN	CH. VAN HULZ,

drukk. K. Dorsche-Duchateau, Nevels.

STAD HARELBEKE.

TER GELEGENHEID VAN DEN OMMEGANG

Jaarlijksche Luisterlijke Prijkskamp

VOOR BLINDE VINKEN

GEGEVEN DOOR DE MAATSCHAPPIJ: VRIJ EN ZANG,

in haar lokaal « IN 'T JAGERSHOF, » bij de weduwe Melfroid (hoek der Doerlijkskeude,

Op Donderdag 12 Mei 1904

(tijds 0. 11. Hemelvaart).

55 FR. gewaarborgd al waren er maar 10 vogels

verdeeld als volgt :

1 ^{ste} Prijs	fr. 12	6 ^{de} Prijs	fr. 4
2 ^{de} „	10	7 ^{de} „	3
3 ^{de} „	9	8 ^{de} „	2
4 ^{de} „	7	9 ^{de} „	1
5 ^{de} „	5	10 ^{de} „	2

10 prijs voor de verrekomenen ten minste 2 vogels, voorzien van een getalgedrft van 1904.

De inschrijving zal plaats hebben in bovengemeld lokaal van 6 tot 6 ure 45 minuten 's morgens, daarna de loting om ten 7 ure juist te beginnen en eindigen om 8 ure.

De inleg is bepaald op 75 centiemen per vogel.

Alle zang, met goed begin en goed einde, is geldig, dubbele zang en toekappen zal slechts voor één tellen. De maatschappij bezorgt de noodige regels.

Alle geschillen zullen door eene vreemde commissie onwedderroepelijk bealst worden. Alle andere voorwaarden als na gewoonte.

De maatschappij geeft het gratis, wij zetten geene vogels. — Indien uwe maatschappij een prijkskamp geeft zend ons een programma. — Die onzen prijkskamp bijwoont mag ons ook verwachten.

OPGEZETT I Het is in het JAGERSHOF, hoek der Doerlijkskeude.

Aan de vreemdelingen zal er hofij met kochbolerkommen aangeboden worden.

Voorzitter,	Koning,	Koningin,	Schrijver,
PET. LAGAE.	V. VANHOENACKER.	VICTORINE WITTEBOLLE.	EDGARD HOUTEN.
Schatbewaarder,		Commissarissen.	
G. BLOMME.		G. VERFAILLE en V. MEIFROID.	

Leden : Jules Deryckere, Constant Deryckere, Victor Ruyckoot, Paul Dujardin, E. Vanhoutte, H. Libeer, Ch. Callant, F. Debuck, J. Dujardin.

Druck J. Libeer, Harelbeke. — Niet uithangen.

„De Leeuwvinken“ in 1938. Foto genomen tijdens de huldiging van koning en kampioen Arthur Telleir.

Zittend v.l.n.r.: Michel De Cloet, August Van Wonterghem, Arthur Telleir, Charles De Paepe, Omer Dhaenens.

Staaude eerste rij v.l.n.r. : Camiel Snoeck, Omer De Dapper, Raymond Eggerick, Camiel Tuytschaever, Theofiel Van Heirzele, Theophiel De Dapper, Frans Janssens, Alfred De Wulf, Jules Van Wanseele, Servaas Vandenbosche, Albert Van de Waele, Theofiel De Paepe, Gerard Henry.

Staaude tweede rij v.l.n.r.: Edmond Mortier, Achiel De Decker, Jozef Van Heirzele, Gilliaume De Cloet, René Van Gampelare, Achiel Stofferis, Marcel Van Hese, Constant De Zutter.

vorm van vinkensport hadden (1).

Tijdens de oorlog 1914-18 verminderde het beoefenen van de vinkensport, vooral in West-Vlaanderen waar het oorlogsgeweld het hevigst woedde.

Na de oorlog kwam stilaan de sport weer op dreef, maar van een goede organisatie kon nog geen sprake zijn.

Pas in 1935 kwam er verandering in de vinkenierswereld. Een zekere Fl. Verstraete uit Vinken (West-Vlaanderen) gaf op 14 april 1935, samen met enkele anderen, „De Vinkenbode” uit met een oplage van 400 exemplaren. Nog hetzelfde jaar werd het blad herdoopt in de „De Vinkenier”. Het blad is ondertussen uitgegroeid tot een echt vakblad voor de vinkenliefhebber. In 1950, op 19 maart, werd te Rumbleke de „Algemene Vinkenierenbond” (AVIBO) gesticht.

Vinkenzettingen

In principe hebben de vinkenzettingen plaats elke zondag tussen 1 mei en 31 juli, d.i. veertien „ritten”.

De gewone vinkenzettingen hadden eertijds zeer vroeg in de morgen plaats, al om 6 of 7 uur. Kenners beweren dat de vogels het snelst zingen bij het kriecken van de dag.

Om tijdig aan te komen vertrokken sommige vinkeniers reeds de zaterdagmiddag en stapten de hele nacht om 's morgens om zes uur aan een wedstrijd te kunnen deelnemen. Sommige inrichtende maatschappijen hielden rekening met dergelijke vermoeiende tochten en bezorgden de vreemdelingen „koffij met koekeboterhammen” (zie affiche Harelbeke).

Ook was er soms een prijs voorzien voor de verstkommende (zie affiche Nevele). Deze prijs was een som geld of een medaille.

Naderhand was het geven van eten aan alle deelnemers algemene regel, zo ook in Nevele waar in 1903 „aan ieder mededinger eene goede portie hesp uitgedeeld” werd. Dat maakte in die tijd de vinkenzettingen zeker aantrekkelijk.

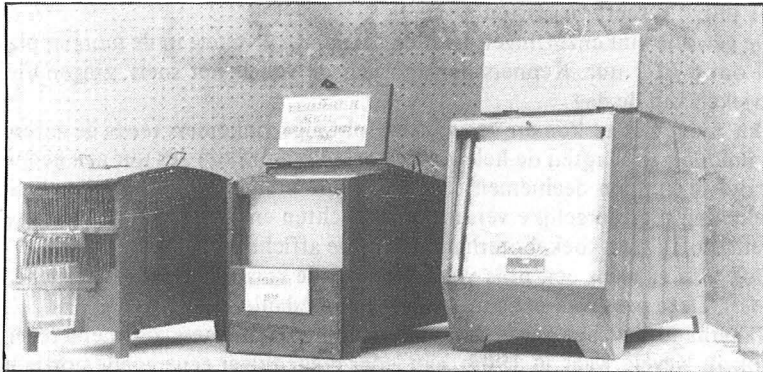
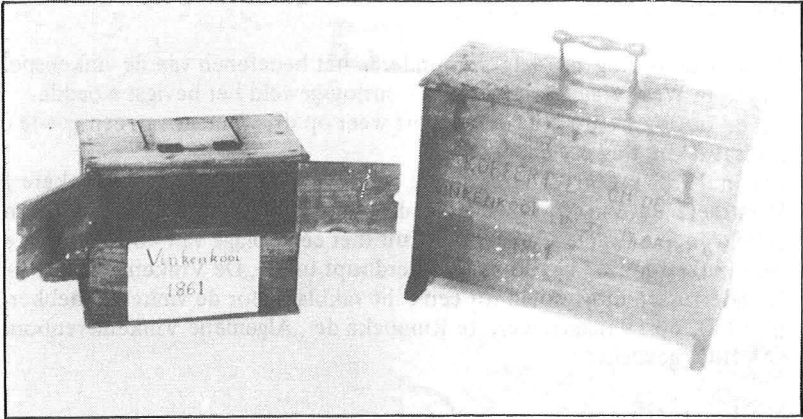
De vinkensport te Nevele

Hoelang de vinkensport te Nevele reeds in groepsverband bestaat is moeilijk te achterhalen.

Het oudste bewijsstuk van een gevestigde vinkenmaatschappij is een affiche van 1903. Hierin is sprake van „Jaarlijkse Prijskamp met Blinde Vinken” zodat we mogen aannemen dat die wedstrijd in 1903 al een

---

(1) G.P. Baert, in „De Vinkenier”, 14 maart 1952.

Vinkekooien uit 1861, 1900, 1938 en 1984.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

zekere traditie had. Deze eerste maatschappij „De Leeuw der Vinkeniers” was gevestigd in café „De Vlaamsche Leeuw” bij Th. Meersman in de huidige A.C. Van der Cruyssenstraat, vroeger Kernemelkstraat. Het toenmalig bestuur bestond uit :

C. De Wulf, secretaris ; A. Domien, voorzitter ; R. Braet, erevoorzitter ; C. De Graeve, ondervoorzitter ; Th. Meersman, penningmeester, Ch. Van Heze, commissaris en F. De Zutter, koning in 1903.

Zoals blijkt uit de affiche van 1903 werd „tusschen prijskamp en regeltelling” aan elke deelnemer „eene goede portie hesp” uitgedeeld. Misschien gebeurde dit uit naastenliefde, maar het lijkt meer aanvaardbaar dat men de liefhebbers die soms van ver moesten komen op die manier wilde troosten.

Vreemd is wel de zinsnede „om voor de 2 laatste prijzen te winnen moet men voorzien zijn van een goed getuigschrift”. Betekende dit dat wie de eerste prijzen in de wacht sleepte een dergelijk getuigschrift niet moest kunnen voorleggen ?

Omdat elke bijeenkomst of vergadering verboden was tijdens de oorlog 1914-18, moesten ook de activiteiten van de maatschappij op bevel van de bezetter worden onderbroken. Ook de naam van het café „De Vlaamsche Leeuw” verdween tijdens de Eerste Wereldoorlog uit schrik voor de bezetter

Hoe en waar werd er toen gespeeld ?

Men ging als volgt te werk : na een of andere zetting werd afgesproken in bijvoorbeeld de volgende bewoordingen : „volgende zondag zetting te Deinze, in de herberg „De Afspanning - bij Gust Barbier”.”

Op die manier gebeurde dit na elke zetting. De reden voor deze werkwijze ligt voor de hand : het drukwerk was schaars en duur en bovendien waren tal van liefhebbers zeer weinig of zelfs niet geleterd.

In die tijd werd er o.m. gespeeld bij Gaston Waerniers in de Dreef in Vosselare, bij Jules De Keyzer in de Langemunt (toen St.-Jansstraat) te Nevele (nu syndicaal huis) ; bij Th. Meersman in „De Vlaamsche Leeuw” te Nevele, en vanaf 1932 bij V. Vaneenoooghe die toen deze herberg uitbaatte onder de naam „De Vlaschblomme”. Ook bij anderen werden zettingen gehouden, naar gelang de gelegenheid zich voordeed.

Aan verdere gegevens ontbreekt het ons. Veel bewijsmateriaal is o.a. door oorlogsomstandigheden verloren gegaan. Maar van een werkelijke „organisatie” zoals wij die nú kennen was er toen nog geen sprake.

De A.C. Van der Cruyssenstraat, voorheen Kernemelkstraat,
met links vooraan het toen reeds omgebouwde vinkenlokaal (1922)
„In de Vlaamsche Leeuw” bij Th. Meersman.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Een nieuw tijdperk breekt aan.

In het jaar 1937 staken sommige leden de hoofden bij elkaar om voor de maatschappij een vast onderkomen te zoeken. Deze vergadering vond plaats in café „Den Baskuul”, bij Henri De Winne, in de vroegere Thieltstraat (nu C. Buyssestraat) op de splitsing Kerrebroek en graaf van Hoornestraat. Waren op deze contactvergadering aanwezig : Alfred De Wulf (bijgenaamd Don Fredo), die bij die gelegenheid het voorzitterschap waarnam ; verder Michel De Cloedt (alias Batta), Frans Janssens, Jules Van Wanzele, Jozef Van Heirzele, Theofiel Catoir, Karel De Paepe, Cyriel Snoeck, René Van Gampelaere, Albert Vandewalle, Rafaël Braet en mogelijks nog een paar anderen.

Men zou op deze vergadering een vaste verblijfplaats kiezen. Maar het verliep niet zo gemakkelijk als men dacht. Aangezien Henri De Winne geen echte vinkenliefhebber was, was hij er niet toe te bewegen hen onderdak te verschaffen in zijn eigen café. Fred De Wulf probeerde de maatschappij naar herberg „Het Leeuwke” te brengen, maar uiteindelijk werd gekozen voor „’t Tempelken”, dat kort nadien zou uitgebaat worden door Omer Dhaenens. Zo beschikte de maatschappij „De Leeuwvinken” over een eigen lokaal.

Meer dan dertig jaar bleef zij aldaar gevestigd. De uitbaters, Omer en Christine, hebben het hunne bijgedragen tot de groei en de bloei van de „Leeuwvinken”. Steeds met de glimlach en het grootste genoegen waren ze bereid voor de vinkeniers alles te doen wat in hun macht lag. Voor de vinkeniers was café „’t Tempelken” een ware tempel, want ze voelden er zich thuis.

Met hun nieuwe voorzitter hebben de „Leeuwvinken” in 1937 een nieuwe start genomen. Het nieuwe bestuur zag er als volgt uit : voorzitter was dus August van Wonterghem, bijgestaan door Karel De Paepe, als ondervoorzitter ; Marcel Van Heze, secretaris, Frans Telleir, hulpsecretaris. Verder fungeerden als commissarissen : Jules Van Wanzele, Irène Raes, Albert Vandewalle, René Van Gampelaere en Cyriel Snoeck. Omer Dhaenens was penningmeester-lokaalhouder. Dit waren de noeste voorvechters.

Het waren moeilijke tijden en het was niet al koek en ei, maar hun leuze luidde „moeilijk gaat ook !”. Volgende feiten kunnen dit bevestigen : amper een jaar later kwam in 1938 de eerste mobilisatie. Het volgend jaar opnieuw mobilisatie. In 1940 brak de tweede wereldoorlog uit. Rekening houdend met het moeilijk te bekomen vogelvoeder, dat uit het buitenland werd ingevoerd, de Duitse bezetting en de vele krijgsgevangenen, was het

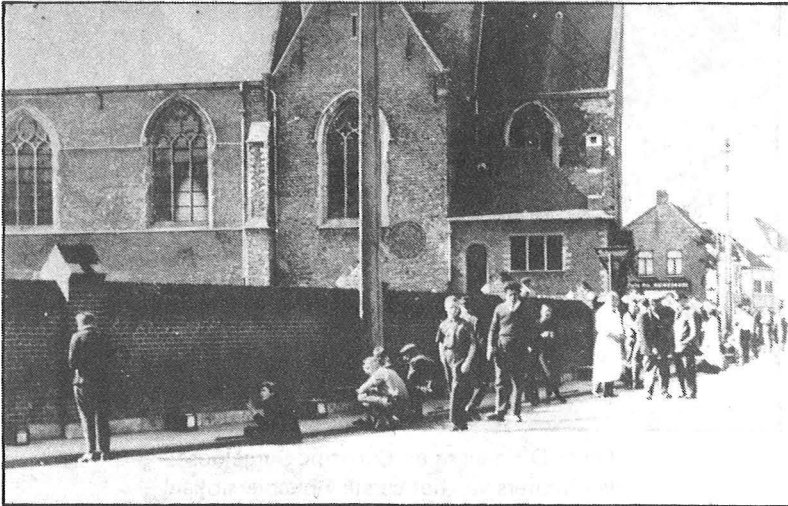

In 1937 namen de „Leeuwinkeniërs“ met hun nieuwe voorzitter August Van Wonterghem een nieuwe start.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

niet verwonderlijk dat het moeilijke tijden waren voor de „Leeuwvinken”.

Maar de moeilijke tijden bleven niet duren en ook de oorlog ging voorbij. Onze krijgsgevangenen kwamen terug ; het vogelvoeder werd weer het land ingevoerd en er werd met man en macht gewerkt om de „Leeuwvinkenmaatschappij” weer tot bloei te brengen. Men gaf mooie zettingen, met prachtige bloemen, kunstig gemaakt uit papier door Adrienne Dossche, de echtgenote van de nieuwverkozen naoorlogse secretaris Jeroom Van Copernolle. Het was deze vrouw die er in hoge mate toe bijdroeg om de „Leeuwvinken” in aanzien te doen stijgen, door het vervaardigen van die prachtige bloemen die ze steeds met de glimlach en belangloos ter beschikking stelde. Al was zij zwaar gehandicapt door doofheid, toch was zij tot in de kleinste details van de vinkensport op de hoogte. Nu is ze nog erelid en steunt ze de maatschappij.

Zetting aan de kerk van Nevele omstreeks 1950.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Wij schrijven 1946. Een nieuw figuur trad op de voorgrond : een man in uniform, een rijkswachter. Men zei in Nevele : „’t es er ienen van bachten de kupe”. Zijn tongval liet dit vermoeden. Toch kwam hij niet van zo heel ver. Zijn wieg stond te Izegem en zijn naam was Michel Muylle. ’t Was een vinkenier in hart en ziel. Van zodra hij vernam dat er te Nevele een vinken-

Omer D'Haenens en Christine Sorgeloose,
de uitbaters van het eerste vinkenierslokaal
„t Tempelke“ te Nevele.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

maatschappij bestond koos hij de richting Kerrebroek, recht naar „'t Tempelken”, op informatie. Het moet hem daar bevalen zijn want op de eerstvolgende vergadering was hij aanwezig. Hij liet zich inlichten en onmiddellijk inschrijven. Bij de bestuursverkiezing (een jaarlijks terugkerende gebeurtenis) werd hij met algemeenheid van stemmen tot voorzitter verkozen. Zo volgde hij August Van Wonterghem op. Het nieuwverkozen bestuur zag er als volgt uit :

Erevoorzitter	Adhemar De Pauw (burgemeester)
Voorzitter	Michel Muylle
Ondervoorzitter	Karel De Paepe
Schrijver	Marcel Van Heze
Hulpschrijver	Frans Telleir
Gewestafgevaardigde	Irène Raes
Commissarissen	August Van Wonterghem Jules De Vos Michel Maenhout Jules Wijkstand Omer Dhaenens
Lokaalhouder	Christine Sorgelooze
Penningmeester	

Waar de maatschappij de voorgaande jaren amper een vijftien tot vijfenwintig leden telde, groeide ze nu uit tot een volwaardige bond. Iedereen spoorde iedereen aan om lid te worden ; er werd reclame gemaakt ; het vinkeniersblad werd aangeprezen en gelezen ; men wierf ereleden aan. In een korte tijdspanne telde de vereniging meer dan honderd leden en ereleden. Jaarlijks werd in de wintermaanden een kaarting gehouden, een vinkentoonstelling ingericht en een spaarkas werd uit de grond gestampt. Reeds in 1949 werd een vlag ontworpen en gecreëerd door de secretaris Marcel Van Heze. Deze vlag bevindt zich nu in het museum "Rietgaverstede" te Nevele.

In 1958 werd de wereldtentoonstelling te Brussel bezocht. Jaarlijks soupeerde men in het lokaal en de maatschappij stak er per man ruim honderd frank aan toe.

Nu nog wordt jaarlijks een heilige mis opgedragen voor de overleden leden en ereleden. Bij hun overlijden komt op hun graf een steentje met volgende tekst : „rust zacht - vanwege uw sportmakers”. Op 11 november worden de burgerlijke en militaire slachtoffers van beide oorlogen met bloemen bedacht. Gelukwensen worden verstuurd ter gelegenheid van huwelijken, geboorten, jubileums, enz.

Foto van de huidige voorzitter Michel Muylle
ter gelegenheid van de koningsviering in 1961.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

„Koninklijke” maatschappij „De Leeuwvinken”

Op 15 juli 1977 werden enkele bestuursleden samen met burgemeester A. Van Speybroeck ontvangen door gouverneur R. De Kinder van Oost-Vlaanderen.

Tijdens een korte plechtigheid, gevolgd door een heildronk, werd het bestuur in het bezit gesteld van een erediploma, waarbij bepaald werd dat van dan af de maatschappij zich „koninklijk” mocht noemen.

Weer een reden om te feesten, maar ook om hard te werken. Er moest een nieuwe vlag komen en ... centen op tafel. Er werd krenterig geleefd, maar het lukte. Deze heuglijke dag werd ingezet onder een stralende zon, met dankmis en vlagwijding. Daarna werd, met het muziek voorop, gevolgd door een twaalfstal vlaggen van naburige maatschappijen, een herberg-tournee gehouden bij alle café-ereleden. Deze feestdag werd besloten met een bal en een maaltijd.

In 1983 werd er ter gelegenheid van het tachtigjarig bestaan een jubileumzetting gegeven. 171 vogels namen aan de prijskamp deel. Samen zongen zij, in één uur, 46.662 liedjes. Het was een enorm succes en een lust voor het oor.

In elk geval werd het een bitsige strijd om de trofee van deze jubileumzetting in de wacht te slepen.

Met recht en reden mogen de „Leeuwvinken” terugblikken op een rijk verleden. De voorgangers hebben deze vereniging uitgebouwd tot een maatschappij die fier is de naam „koninklijk” in het vaandel te mogen voeren.

A. HAUTEKEETE

Wij danken :

- Denyse Van Doosselaer, die de kافتtekening verzorgde ;
- A. Janssens die ons de oude foto's ter beschikking stelde ;
- Johannes Van der Eycken voor zijn gedicht over De Vinkenier.

Café „t Tempelke“ te Nevele, het eerste lokaal van
de „Leeuwvinken“.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Bijlage I

LIJST VAN OVERLEDEN LEDEN EN ERELEDEN

Janssens Frans	medestichter
Van Wonterghem August	oud-voorzitter
De Paepe Karel	oud-ondervoorzitter
Vandewalle Albert	medestichter
De Pauw Ademar	oud-burgemeester erelid
Vandenbossche Servaas	lid
Vandenheede Maurice	oud-vaandeldrager
Cocquyt Aimé	oud-schepen erelid
Vandervennet René	erelid
De Paepe Daniël	lid
De Schuyter Léon	erelid
Van Hoorde Georges	erelid
Steyaert Jozef	dokter erelid
Maenhout Michel	oud-bestuurslid
De Vos Jules	oud-bestuurslid
Van Coppernolle Jeroom	oud-schrijver
Maenhout Isabella	lid
De Schuyter Erwin	lid
Telleir Artuur	(medestichter) lid
Van de Gehuchte Artuur	erelid
De Paepe Edmond	lid
Callewaert André	erelid
Stofferis René	lid
Wed. Vandervennet René	erelid
Arnauw Irène	erelid

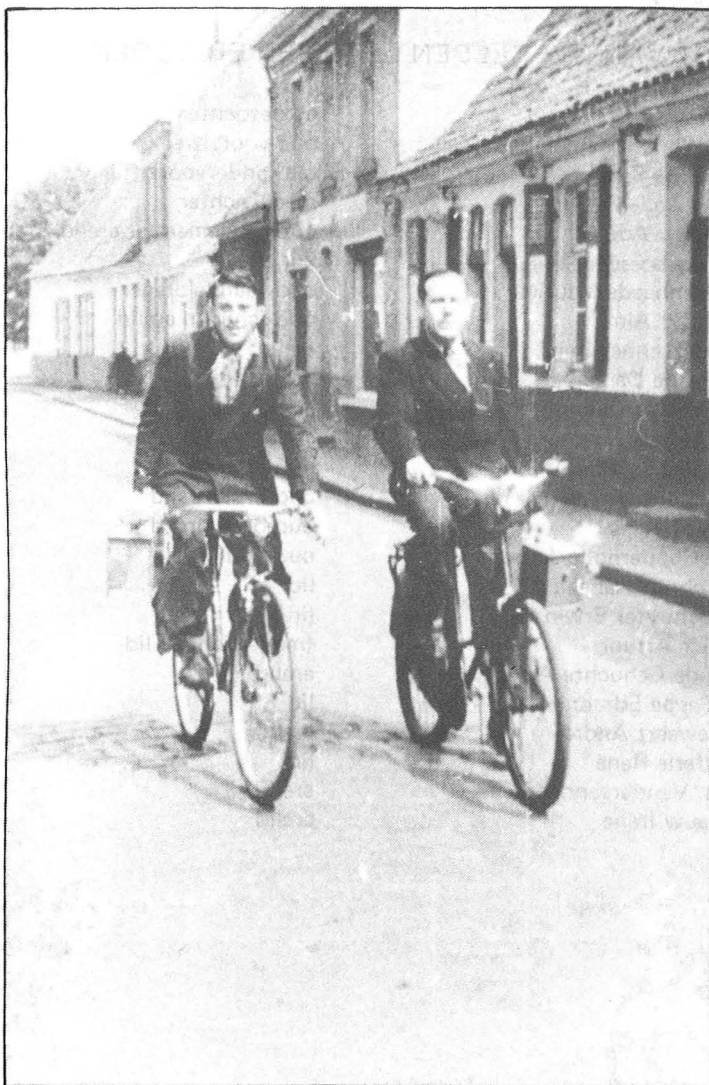

Foto genomen kort na de oorlog in de Breestraat te Dronen.
Jules Wijckstand en Oscar Van den Heede keren van een
zetting huiswaarts.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Bijlage II

LIJST VAN DE KONINGEN VAN 1938 TOT 1985

Jaar	Naam
1938/46/47	Telleir Artuur
1949	Telier Léonce
1950/52/59	Raes Irène
1953	Maenhout Michel
1954	Vlerick André
1955	Stofferis René
1956	Telleir Frans
1957	De Paepe Edmond
1958	De Paepe Edmond
1959	Spybroeck Irène
1960	Sorgeloze Christine
1961	Muylle Michel
1962	Van Houtte Renild
1963/64/65	De Dapper Kamiel (eerste keizer)
1966	Muylle Michel
1967/70	Telleir Freddy
1968	De Langhe Roger
1969	Van Tornhout Anna
1971	Vanderbauwhede Aimé
1972/73/74	De Neve Irène (eerste keizerin)
1975	De Smet Achiel
1976	Standaert André
1977	De Neve Irène
1978	Vandewalle Maurice
1979/80	De Clercq Katleen
1981	De Paepe Elza
1982/83/84	Telleir René (tweede keizer)
1985	De Vos Johan

Foto van de zetting in 1960, waarop de eerste vlag afgebeeld is. Die vlag werd gewijd in 1949.
Koningin is Christine Sorgeloose.

Bijlage III

HET BESTUUR IN 1985

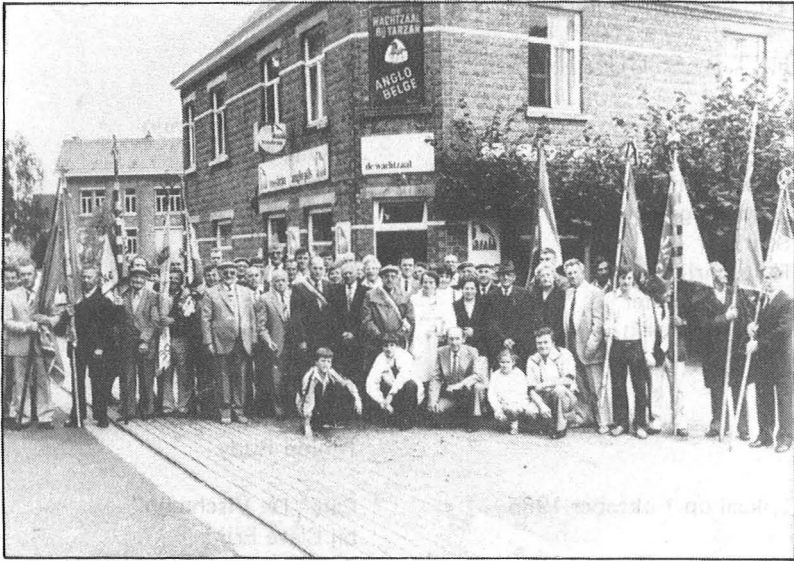
Erevoorzitter
Voorzitter
Ondervoorzitter &
Gewestafgevaardigde
Schrijver
Hulpschrijver
Penningmeester
Commissarissen

Dokter Jan Wannijn
Muylle Michel

Hautekeete André
Vitse Marc
De Vos Firmin
Snauwaert Johny
De Vogelaere Omer
Coppens Antoon
De Vos Jules
Tack Marc
Hinion Rudy

Lokaal op 1 oktober 1985

Café „De Vischmijn“
bij Cleve Erik,
A.C. Vander Cruyssenstraat
te Nevele.

Een rondgang in het dorp n.a.v. het tachtigjarig bestaan in 1983.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Bijlage IV

DE VERENIGING IN 1985

Aantal leden	79
Aantal ereleden	57

Leden met tenminste 25 jaar lidmaatschap in 1985 :

Muylle Michel	40 jaar voorzitterschap
Dhaenens Omer	49 jaar
Standaert André	47 jaar
Telleir Frans	40 jaar
Kneuvelds Julien	38 jaar
Hautekeete André	35 jaar
Van Huffel Rachel	35 jaar
Coppens Edmond	34 jaar
De Paepe Jules	34 jaar
Telleir René	33 jaar
De Keyser Roger	28 jaar
Vandenheede Trifon	28 jaar
De Vos Jules	28 jaar
Pauwels René	30 jaar
De Clercq Roger	25 jaar
Telleir Freddy	25 jaar
Van den Bossche Gilbert	25 jaar

Ereleden :

Sorgeloose Christine	49 jaar
De Neve Medard	39 jaar
Wed. De Pauw Ademar	39 jaar
Wed. Van Coppernolle J.	40 jaar
dokter Jan Wannyn	28 jaar
Mortier Omaar	28 jaar
Van Heze Gaston	26 jaar
Micula Stanislaw	35 jaar

De huidige vlag (1977) van de koninklijke maatschappij
„De Leeuwvinken” uit Nevele.

Bijlage IV

In de volgende tabel geven we een overzicht van het aantal gezette vogels per jaar voor de periode 1963 - 1985. In de volgende kolommen staat het aantal liedjes per uur boven de 1000, 900, 800, 700, 600, 500

jaar	aantal vogels	1000	900	800	700	600	500
1963	681				2	2	20
1964	619				2	3	17
1965	692					5	25
1966	678				1	3	17
1967	489				1	2	12
1968	708				1	3	28
1969	769				2	8	25
1970	672				4	8	25
1971	760				3	9	32
1972	941				5	13	61
1973	987				6	17	59
1974	856				7	14	47
1975	796				5	12	39
1976	844			1	9	16	44
1977	914				8	11	37
1978	863			2	7	13	41
1979	840	1	1	1	3	11	73
1980	918			2		29	107
1981	1014				4	23	79
1982	1225				5	33	79
1983	1542			1	2	25	77
1984	1409	1		3	10	24	83
1985	1318	1		7	8	38	93

Men moet er rekening mee houden dat er het ene jaar een zetting méér wordt gegeven dan het andere.

Bijlage VI Reglement van de vinkenmaatschappij „De Leeuwvinken“, 11 september 1937.

I. DE MAATSCHAPPIJ

1. De maatschappij werd gesticht de 11 September 1937 met het doel :
  - a) Prijskampen in te richten,
  - b) De sport met ziende vinken aan te moedigen,
  - c) Om de leden een eerlijk en deftig vermaak te bezorgen.
2. De maatschappij omvat : Ereleden, Bestuursleden en gewone leden.
3. De vereniging kan niet ontbonden worden zolang (5) vijf leden er deel van uitmaken. Indien min dan (5) vijf leden hebben deze het recht kas en andere materiaal te verdelen, zo zij niet verlangen de maatschappij her in te richten.

II. DE LEDEN

1. Kunnen lid zijn : iedereen (beide geslachten), die zijn maandelijks storting doet en werkdadig deelneemt aan de bloei der maatschappij.
2. Ieder lid heeft voor plicht :
  - a) Eigenaar te zijn van ten minste één vink,
  - b) Een inkomgeld en bijdrage te storten,
  - c) Zich onderwerpen aan het reglement,
  - d) Regelmatig de vergaderingen bijwonen (sic).
3. Ieder lid wordt in het bezit gesteld van een lidkaart (Bondskaart).
4. Ieder lid zes maand achterstallig, wordt als ontslaggevend aanzien.
5. Leden, (2) twee maal achtereenvolgens lid en ontslaggevend worden de derde maal niet meer aanvaard.
6. Leden lid zijnde van meer dan een maatschappij kunnen en mogen maar onder een en dezelfde maatschappij spelen.

III. ERELEDEN

1. Als Ereleden worden aanzien degene die de maatschappij geldelijk steunen.
2. Om Erelid te zijn hoeft men jaarlijks ten minste 150F. aan de kas te storten.
3. Ieder Erelid wordt in het bezit gesteld van een Erelidkaart.
4. Ereleden worden op alle vergaderingen en feesten toegelaten en dienen er de Ereplaatsen te bekleden.

IV. BESTUURSLEDEN

1. Het bestuur omvat :
Erevoorzitter,
Voorzitter, Ereondervoorzitter, Ondervoorzitter
Schrijver, Hulp-schrijver,
Schatbewaarder,
Commissarissen waaronder een Hoofdcommissaris.
2. Het bestuur wordt telkenjare herkozen en dit op de eerste algemene vergadering van het nieuwe jaar. (Indien mogelijk in de maand Januari).
3. Zij worden gekozen door de leden en onder de leden zelf.
4. Het aftredend bestuur kan gedeeltelijk of geheel herkozen worden.
5. Het bestuur heeft tot plicht steeds met de leden in contact te blijven en deze op de hoogte te houden van alles wat de maatschappij aanbelangt en tevens hun hulp te bieden op de prijskampen.

V. VERGADERINGEN

1. De vergaderingen worden geopend en geleid door de Voorzitter of bij diens afwezigheid neemt de Ondervoorzitter de taak op zich, bijge staan door de Schrijver of Hulp-schrijver.
2. De bestuursvergaderingen zijn verplichtend, alleen voor bijzondere re denen wordt de tekortkomer ervan ontslagen.
3. Het is ten strengste verboden tijdens gelijk welke bijeenkomst enig poli tiek te voeren, zelfs voor of na de vergadering.
4. Een voorstel uitkomend ter stemming met gelijke stemmen, wordt overgelaten aan 5 leden (4 bestuursleden en een gewoon lid).

VI. BIJDRAGEN

1. Bij intrede stort men 40F. inkomgeld.
2. De bijdrage wordt bepaald voor de bestuurs- en gewone leden op 40F. per jaar te betalen in een of twee betalingen van 20F. De eerste Bonds kaart wordt van het lidgeld betaald,
3. De bijdrage der Ereleden is bepaald op 150F. Ze wordt in eens ont vangen bij gelegenheid.
4. De kastoestand wordt minstens eenmaal per jaar tijdens de algemene vergadering kenbaar gemaakt, daarbij zal het kasboek iedere maal ter inzage liggen van de leden.

VII. LOKAAL

1. De lokaalhouder heeft tot plicht zich alle mogelijke opofferingen te getroosten en het lokaal aantrekkelijk te maken - vernoemen wij, 't bezorgen van een bord om aanwijzingen te doen, het vrijhouden van een muurwand om affichen - portretten - de bekera enz. te hangen en te plaatsen.

VIII. PRIJSKAMPEN

1. Het getal maatschappelijke zettingen wordt geregeld door de bestuursraad, de hoofdprijskampen worden toegekend aan het lokaal.
2. Om recht te hebben op een prijskamp moeten de leden herbergiers een jaar lid zijn en jaarlijks (4) vier zettingen (ten minste) bijwonen.
3. Van de leden herbergiers die een prijskamp krijgen zijn de plichten de volgende :
  - a) totale onkosten van de bloemen (zelf doen maken)
  - b) bezorgen van materiaal enz. en voorbereiding der stelling, klasseren van regels en van staakjes,
  - c) schenken van een glas bier aan het bureel der inschrijving, idem het bureel der regeltelling.
4. Geen enkel lid herbergier heeft het recht een prijskamp uit te schrijven, zonder de toelating van het bestuur.
5. Alle prijskampen dienen tot in de puntjes te worden verzorgd.
6. Leden herbergiers aan wie een prijskamp toegekend is zijn verplicht zich te laten abonneren op „De Vinkenier“.

IX. KONING EN KAMPIOENSCHAP

1. Het Koning en Kampioenschap gaat af in de op voorhand bepaalde algemene zettingen in het lokaal.
2. De eigena(a)r(es) van de vogel die op die prijskampen het hoogste aantal liedjes bekomen heeft wordt als Koning uitgeroepen, de tweede hoogste als Kampioen.
3. Om de titel te kunnen veroveren moet men aan al zijn verplichtingen van de maatschappij voldaan hebben, te zeggen 6 maanden lidbijdrage op de dag van de eerste prijskamp, spelen met een vogel die zijn eigendom is.
4. Een som naar gelang het aantal leden wordt aan de Koning en Kampioen geschonken. (0,75F. per lid en per maand).

5. De Koning heeft het recht op alle bestuursvergaderingen tegenwoordig te zijn en heeft dezelfde rechten en plichten als het bestuur.
6. Wie drie naevolgende jaren het Koningschap wint wordt als Keizer uitgeroepen.

X. FEESTEN

1. De bestuursraad dient van weken te voren te beraadslagen en het feest tot in de puntjes te verzorgen.
2. Indien mogelijk zal de Koning en Kampioeninhaling plaats hebben de vierde Zondag van Augustus.

XI. STERFGEVALLEN

1. Bij het afsterven van een Erelid of lid, zullen uitnodigingskaarten rondgezonden worden, ter aanmaning de teraardebestelling bij te wonen.
2. In een algemene vergadering zal een omhaling gedaan worden voor een mis.

XII. VAANDEL EN DRAGER

1. Het vaandel wordt bewaard bij de lokaalhouder.
2. Het vaandel zal alleen het daglicht zien bij stoeten, begravingen, en andere feesten, zonder politiek karakter.
3. De vaandeldrager heeft tot plicht steeds op post te zijn bij gezamenlijke feesten of uitstappen, er wordt hem een vergoeding overhandigd buiten alle gebeurlijke reiskosten.
4. Met de vlag zullen zoveel mogelijk leden mede opstappen.

XIII. BIJZONDERHEDEN

1. Alle bijzondere gevallen zullen door de bestuurraad beslist worden en dit in geheime stemming.

Getekend.

De Voorzitter, De Schrijver, De
Schatbewaarder, De Hulp-schrijver.

Paleis te Brussel.

16 maart 1977.

20. 10

Mijnheer de Voorzitter,

*Ik heb de eer U te berichten dat
Z. M. de Koning gevolgd gevend aan
uw wens, de*

MAATSCHAPPIJ "DE LEEUVINKEN",

1 5 2

te NEVELE,

machtigt de titel

*Koninklijke Maatschappij
te voeren.*

*Gelieve, Mijnheer de Voorzitter, de
betuiging van mijn hoogachting te aanvaarden.*

De Kabinetschef van de Koning,

Kabinet van de Koning

22 maart 1977.

Mijnheer de Voorzitter,

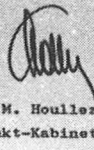
U heeft om de titel van "Koninklijke Maatschappij" verzocht ten gunste van de Maatschappij "De Leeuwvinken", uit Nevele.

Ik heb de eer U te laten weten dat de Koning er graag in toestemt gunstig op uw wens te beschikken.

Het officieel brevet dat de beslissing van Zijne Majesteit bekrachtigt, zal U door de Heer Gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen worden overhandigd, tijdens een plechtigheid waarvan hij U de datum zal doen kennen.

Gelieve, Mijnheer de Voorzitter, de betuiging van mijn hoogachting te aanvaarden.

Voor de Kabinetschef van de Koning,

M. Houlliez,
Adjunkt-Kabinetschef.

Aan de Heer Michel MUYLLE,
Voorzitter van de Koninklijke Maatschappij
"De Leeuwvinken",
9550 - NEVELE.

9000 Gent, 27 juni 1977.

Mijnheer de Voorzitter,

Door het Kabinet van de Koning werd U medegedeeld de de titel van "Koninklijke Maatschappij" aan uw vereniging toegekend werd.

Met het oog op de overhandiging van het officieel brevet, heb ik de eer U, namens de heer Gouverneur, samen met één of twee leden van uw bestuur uit te nodigen in zijn Kabinet, Gouvernemenstraat 1, te Gent, op vrijdag 15 juli s.k. om 15 uur.

Met de meeste hoogachting.

S. Dobbelaere

S. DOBBELAERE
Kabinetschef.

De heer M. MUYLE,
Voorzitter van de Koninklijke Maatschappij
"De Leeuwvinken"
4350- NEVELE

Bijlage X

Gedicht van Joannes vander Eycken over „De Vinkenier“.

*Telken jare, vanaf mei,
zie 'k ze daar samenzitten,
gelijk een lange rij
van mensen die aan 't bidden
of mediteren zijn,
langsheen 't kanaal, of dwars door 't veld,
in een strakke, rechte lijn
langs afgesloten wegen opgesteld.*

*Want stille
dat 't daar wezen moet,
omwille
van die lange stoet
van neergezeten of gehurkte lijven
die, accuraat gelijk een klok,
't een streepke achter 't ander schrijven,
op ne zwarte stok.
Luide spreken mag daar niet,
hoogstens even fluisteren,
want elke vinke zingt haar lied
niet even luid, en heel scherp luisteren
moet dan de vinkenier,
of er soms geen aireke breekt of knapt,
en opdat, alhoewel onhoorbaar schier,
hem geen enkel suske-wiet ontsnapt.
Maar meer nog voor de vinken
zelf, moet men elk gerucht
doen slinken
tot een zucht,
want ieder woord,
hoe zachtjes dat 't ook klinke,
stremt en soort ;
en een vinke,
hierdoor geschokt,
schrikt op, wordt bang
en stokt
en staakt haar zang.*

*Als ooit uw aandacht wordt gewekt
en ge naar een "zetting" gaat,
betoon respect
en weet wat u te wachten staat ;
of ge doet de vinkenier te kort,
die daar zijn eigen wet bepaalt,
en aan zijn geliefde sport
zijn eenvoudig hart ophaalt.
En daarbij, 't zijn allemaal mensen
van bij ons, of toch van hier omtrent,
die aan de zelfde zorgen, zelfde wensen
en aan de zelfde zeden zijn gewend.
't Zijn lieden, meestal blijgezinden,
die vroeger stap voor stap, daarna per fiets
en nu veelal in auto, de zelfde wegen vinden
naar 't zelfde spel, naar 't zelfde "iets".*

*Een manneke dat voor zijn vinske leeft,
niet alleen maar voor de zang ;
en een vogel die een meester heeft
die voor hem zorgt, zijn leven lang,
zitten, minstens eens per weke,
doorgaans voor de noen,
langs en in de zelfde reke,
hun eigenste bovenste best te doen.
En ge weet toch wel
dat 't hen niet gaat om geld,
maar dat 't alleen 't plezier van 't spel
is dat hier telt.
Want keer op keer, en altijd weer,
moet wie zich vinkenier wil noemen,
tevreden zijn met d'eer
en een tak papieren bloemen.*

INDUSTRIEEL ERFGOED (V) :

SCHEEPSLOSSER, EEN VERDWENEN BEROEP.

In de reeks industrieel erfgoed viel onze keuze op een verdwenen beroep in het Nevelse, namelijk het lossen van schepen. Het hoeft niet gezegd dat het beroep van scheepslosser zo oud is als de scheepvaart zelf.

Een voorbeeld.

In 1488-89, ten tijde van Maximiliaan van Oostenrijk, wilden de Gentenaars hun stadsmuur beter versterken. 38 mannen uit Gent kwamen naar Nevele om gedeelten van het kasteel, naast de kerk, af te breken. Deze stenen werden in schuiten geladen die gemeerd lagen in de Poekebeek, of de Oude Kale. Vandaar trok men de schuiten langs de Nieuwe Kale en de Lieve naar Gent, waar ze werden gelost (1).

De oudste los- en stapelplaats was te Nevele gelegen aan de samenvloeiing van de Oude en Nieuwe Kale (2). Deze plaats, waar de oude Kale een bocht maakt naar het noorden en in de Oostbroek vloeit, is bekend als „de Dam of de Waal”. De Dam helde een weinig af naar de rivier toe en was zo een geschikte laad- en losplaats, gelegen op 150 meter van de dorpsplaats en Markt. Vanaf de losplaats kon men goederen vervoeren langs de kleine Damweg, de Meulenaerstraat, nu de A.C. Vander Cruyssenstraat, de oude herberg „Het Haantje”, en de brug over de Oude Kale. Zo bereikte men het centrum en de Markt van Nevele.

De loskaai was een privé-eigendom (3). Ze was ook de aanlegplaats van de „Scoude” (4) of de „Beurte” (5). Later werd de „Nevelse vaert” of het „Nevels vaerdeke”, ook het kanaal van Nevele, gedolven. Dit Kanaal liep van af de Brugse Vaart te Merendree naar de Oude Kale te Nevele, maar de losplaats werd behouden tot wanneer het kanaal van Schipdonk gedolven werd. De verpachting van die losplaats, gelegen op het „Nevels Vaerdeke”, werd gehouden te Gent op 18 januari 1822. Op het aanbestedingsformulier is de losplaats omschreven als „liggende aen den meersch genaamt Oostbruk te Nevele” (6).

Na het delven van het kanaal van Schipdonk, besloot men in 1850 te Nevele een nieuwe losplaats aan te leggen (7). Met dit nieuwe kanaal kwam er ook een nieuw reglement (8).

Men leest „art. 7. Welkdanige bouwstoffen of koopmanschappen op de gronden des kanaals te laden of te lossen, tenzij op de te dien einde, aengeezen of aen te wijzen plaetsen”.

Fragment van de kaart Ferraris (1778), waarop men de loop van het
 „Nevels Vaerdeke” ziet dat samenvloeit met de Kale waar
 deze een bocht maakt naar het noorden.

De kaart toont de confluensie van de Kale en de Nevels Vaerdeke bij Nevele. De Kale stroomt vanuit het zuiden en buigt naar het noorden af bij de confluensie. De Nevels Vaerdeke stroomt vanuit het zuidwesten naar het noordoosten. De kaart is een detail van een groter gebied, met talloze kleine percelen en wegen. De confluensie is duidelijk zichtbaar als een V-vormige opening in de landbouwgebieden.

De kaart is een historisch document dat de geografie van de regio in de late achttiende eeuw weergeeft. Het is belangrijk voor het onderzoek naar de waterloop van de Kale en de Nevels Vaerdeke. De confluensie bij Nevele is een kenmerkend landschapselement. De kaart is een belangrijk onderdeel van de historische cartografie van de regio.

„Art. 8. Het is verboden, zonder voorafgaende toestemming de schepen te laden en te lossen, elders dan de plaets tot dit gebruik aangewezen of aen te wijzen.”

De kaai- of losrechten werden verpacht aan particulieren. In 1857 werden ze toegewezen aan Edward Cannoot voor de som van 150 fr. per jaar (9).

De gemeenteraad verbood op 10 juli 1858 de schepen of de beurten te laten lossen door personen die geen Nevelaars waren. De aanleiding tot die maatregel vinden we terug in het verslag van de raadszitting van 10 juli 1858. Er staat geschreven :

„Het is verboden aan andere werklieden dan deze van Nevele bij het lossen van schepen op de kaai, gezien de ruzie en de gevechten met vurken en rieken welke reeds plaats hebben gehad en aangezien deze werklieden bij drank zijn is dit verbod goedgekeurd in zitting.”

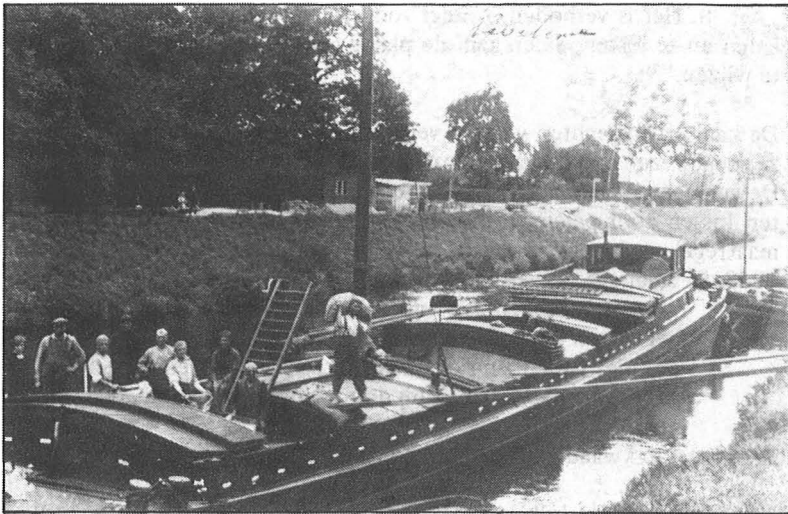
Als boete op kwaadwilligen werd er 10 à 15 frank aangenomen (10).

In 1858 brachten de kaairechten reeds 300 fr. per jaar op. In 1861 werd een kassei gelegd van af de brug langsheen het kanaal tot aan de losplaats aan de Oostbroek (11).

Sommige schippers probeerden te ontsnappen aan de losrechten. Op 24 augustus 1876 verzocht Bernard Van Nevel, de pachter van de losplaats, aan het gemeentebestuur, duidelijk zijn recht te laten kennen „aangezien het meermaals gebeurt dat er 's nachts schepen aanleggen die met spoed lossen en aanstonds afvaren zonder de kaairechten te betalen”. Van overheidswege werd hem geantwoord dat de huurder maar moest toezien dat na zonsondergang geen schepen meer lossen of afvaren zonder te betalen (12).

In de notulen van de gemeenteraad komen regelmatig bepalingen voor betreffende de los- en de vervoerrechten van de loskaai ; over een periode van 1881 tot 1893. In de jaarverslagen van de gemeente voor 1895 komt telkens de uitrusting van de loskaai naar voren, maar vanaf 1895 is hiervan geen sprake meer. De loskaai heet nu het „sturt”. Dit wijst erop dat de opbrengst allicht zeer miniem was in die periode. Van 1898 af is het woord „sturt” vervangen door „stapelplaats voor bomen en mest” waaruit blijkt dat de activiteiten op de losplaats veranderd zijn.

Later in 1904 wordt het stapelrecht samengevoegd met het weegrecht op de wekelijkse markt te Nevele (13). Sinds de opheffing van die markt in 1906 verdwijnen de stapel- en weegrechten uit de notulen van de gemeente (14).

Twee „spitsen“ geladen met graan of maïs voor de firma Dossche (1928). Men bemerkt links de schipper en zijn vrouw, Cyriel Kneuvelds, Henri Van Parijs, Kamiel Kneuvelds, Emiel Telier, Pol De Smet, Theofiel Van Haezebroek en René Snoeck (met de zak op rug).

(Foto uit de verzameling André Verbeke.)

Wat werd er gelost ?

De per schip aangevoerde goederen bestonden uit voedingswaren, granen en maïs voor de handelaars Maere en Dossche, bouwstoffen zoals kalk, cement en bakstenen voor de bouwstofhandelaar Domien Van Maldeghem en voor de aannemer van metselwerk Van Heirseele, tabak voor de fabriek Van der Cruyssen, mest en beer voor de landbouwers, kolen voor de firma's Dias, De Ketelaere en Van Maldeghem en ook Nederlandse turf voor de veevoerders De Keyser.

Sommige van deze goederen werden met het scheepslier gehesen bijv. voedingswaren, tabak en turf.

Mest werd met een kruiwagen aan land gebracht, beer werd met een armpomp uit het ruim opgezogen en in gereedstaande beekarren gepompt. Kalk en cement werden in zakken op de rug van de lossers uit het schip gedragen.

Bij bakstenen gebruikte men een andere losmethode. Het steenschuit legde aan met circa 35.000 Pittemse of Ardooise bakstenen. Een paar lossers stonden in het ruim en wierpen pakjes van 5 stenen omhoog. Ze werden opgevangen en op een draagbaar, steenberrie of op een steenkruiwagen gestapeld. Twee lossers brachten de draagbaar of de kruiwagen langsheen de losplank naar de oever, waar ze door andere lossers gestapeld werden op den „steen(h)aard”.

Granen en maïs werden in het scheepsruim in zakken gevuld. De lossers droegen ze op de rug naar de oever. Daar werden de zakken op een driewielkar of platte wagen gestapeld en vervolgens naar het magazijn gevoerd waar de zakken gestapeld werden.

Het lossen van kolen volgde hetzelfde scenario als het lossen van maïs en granen. In het ruim werden de kolen in zakken gevuld, op een weegtoestel afgewogen en naar boven gebracht. De zakken werden op karren of wagens geplaatst of rechtstreeks in het magazijn gebracht, waar de goederen opgeslagen werden.

Het hoeft niet gezegd dat scheepslossers een zeer zwaar beroep was.

Een motorspits geladen met kolen voor de firma Dias (foto 1938).
Zittend v.l.n.r.: Cyriel Kneuveld, Camiel Kneuveld, René Snoeck;
Rechtstaande v.l.n.r.: Leopold De Smet, Cyriel Huyghe, Emiel Telier en
Henri Van Parijs
(Foto uit de verzameling Art. Dias.)

Scheepsslossers uit Nevele

De onderstaande naamlijst van scheepsslossers is samengesteld aan de hand van de bevolkingsregisters. Het samenstellen van zo'n lijst bleek niet zo gemakkelijk omdat lossers soms ingeschreven werden als werkman, soms als scheepsslosser of kolenlosser, enkele jaren later komen die namen dan terug als „landbouwhelper” en later weer als „kolenlosser”. De man in kwestie paste zich snel aan de noodwendigheden aan : in de herfst en winter was hij lossers ; gedurende de lente- en zomermaanden werd hij landbouwhelper.

NAAM	1913	1920	1933	1938	1952	1954-56
Stoek Adolf	scheepsslosser	scheepsslosser	kolenlosser	—	—	—
Stoek Constant	idem	idem	—	kolenlosser	—	—
Ryckaert Jules	—	—	kolenlosser	—	—	—
Van Haezebroek Theofiel	—	—	idem	losser	—	—
Pauwels Theophiel	scheepsslosser	—	—	—	—	—
Huyghe Cyriel	—	—	—	—	kolenlosser	—
Snoeck René	—	—	kolenlosser	kolenlosser	—	—
Telier Emiel	scheepsslosser	kolenlosser	idem	idem	werkman	—

Scheepsslosser als beroep

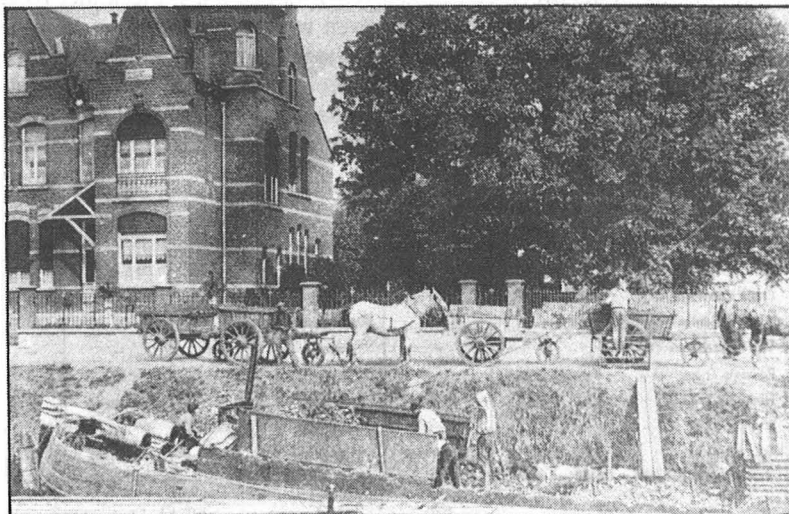
Door het feit dat over dit beroep gewoon niets bestaat, dienden wij te rade te gaan bij gepensioneerde lossers. In 1983 bleken nog twee gewezen lossers in leven te zijn.

Er werd een vragenlijst opgesteld met twintig vragen. Ons bestuurslid Daniël D'Hooge nam op 13 maart 1983 Emiel Telier (geboren 1898) voor zijn rekening, terwijl ik zelf op 6 mei 1983 René Snoeck (geboren 1891) ondervroeg. De gegevens van dit onderzoek worden hieronder weergegeven. Na de vraag komt eerst antwoord van Emiel (E.) dan dit van René (R.).

Vragenlijst : Scheepsslosser

1. Naam, ouders, geboorteplaats, woonplaatsen ?

- E. Emiel Telier, Nevele 22-4-1898, Herman Lovelingstraat 12, vader was schoenmaker, moeder landbouwhelpster, woonde te Nevele, Vosse-lare, Meigem en Nevele.

Scheeplossers te Terdonk.

Een houten bak uit Charleroi is aangemeerd, het lossen van kolen kan beginnen. De scheppers zijn aan het werk in het ruim en de dragers brengen de zakken naar gereed staande karren.

(Foto uit de verzameling van het Rietgaverstedemuseum.)

R. René Snoeck, Vosselare 15-4-1891, Herman Lovelingstraat 6, vader landsman, moeder landbouwhelpster, woonde te Nevele, eerst Molenstraat.

2. *Op welke leeftijd werd met het lossen begonnen ?*

E. In 1923 op 25 jaar.

R. In 1913 op 22 jaar.

3. *Wat werd het meest gelost ?*

E. Mais, gruis, kolen, steen en cement.

R. Kolen.

4. *Werd er dagelijks gelost ?*

E. Enkel als er goederen waren, de andere dag was ik landsman.

R. Enkel als er kolen te lossen waren, de andere dagen werkte ik bij landbouwers.

5. *Bij welke firma's werkte u als lossers ?*

E. We waren niet vast bij één firma : als er een schip lag werden we gevraagd. Dit gebeurde met de ganse ploeg van 6 man. We losten voor Dias kolen. Voor Dossche mais en graan, voor Van Maldeghem stenen en cement. Ook gingen we voor Dias kolen lossen te Bellem, Aalter, Deinze, Landegem, Merendree, Petegem en Olsene.

R. Enkel voor de firma Dias. We gingen ook voor dezelfde firma lossen te Bellem, Aalter, Deinze, Landegem, Merendree, Petegem en Olsene.

6. *Werkte u in stukverband, of maakte u als naaste werkman deel uit van een firma ?*

E. Ik was geen vaste werkman, ik loste per ton of ook per schip.

R. Geen vaste werkman, loste na een overeenkomst per ton of per volledig schip.

7. *Hoeveel kon u lossen per dag ?*

E. Een ploeg van 6 man loste 55 à 60 ton.

R. Elke man loste circa 1/6 van een schip.

8. *Hoe werkte u het meest ? Hoe was de vergoeding ?*

E. We werkten meest per ton, de vergoeding werd ook zo geregeld.

R. Het meest per ton, evenzo de betaling.

9. *Hoeveel bedroeg de vergoeding ?*

E. Ik herinner mij dat we 350 fr. per man en per schip ontvingen.

R. Dit schommelde, de vergoeding beliep 350 tot 450 fr. per man.

10. Hoeveel uren loste u per dag ?

E. We begonnen 's morgens te 7 uur tot 's avonds 18 uur. De rusttijden waren niet langer dan 30 minuten, dit 's middags en 's namiddags. Wanneer de schipper spoedig los wou zijn werd er langer gewerkt, de schipper betaalde dan met een paar honderd kg kolen per man.

R. Er werd 10 uur gelost per dag met een 2-tal rustpausen van 30 minuten elk.

11. Hoelang werd er gewoonlijk gelost aan een schip ?

E. Een schip diende gelost te zijn op max. 6 dagen, anders diende de firma, voor wie er gelost werd, liggeld te betalen. Dit liggeld kon per dag oplopen tot 800 frank.

R. Gewoonlijk werd er 5 à 6 dagen gelost aan een schip, dit moest zeker de 6e dag los om geen liggeld te moeten betalen door de firma.

11a Welke schepen loste men ?

E. Houten schepen, deze hadden geen motor en werden op sleep genomen door een stoomsleepboot. Deze houten schepen losten zeer moeilijk omdat ze vier afdelingen hadden met tussenschotten, eens zo een afdeling los diende men naast het schot opnieuw te beginnen delven met de puntschop. De schipper duidde de plaats aan waar men begon, dit om een eventuele breuk van het schip te vermijden.

Ijzeren schepen zonder of met een motor, deze typen hadden maar 2 ruimen en losten veel beter.

R. Ik loste houten en ijzeren schepen, de eerste waren zeer moeilijk te lossen, men moest uitkijken en voorzichtig te werk gaan omdat het schip kon midden door breken.

12. Kent u nog de inhoud van een schip ?

E. Houten schepen met inhoud max. 230 ton, andere van 250 à 260 ton.

R. De inhoud liep van 230 ton tot 270 ton.

13. Vertel eens wat over het lossen van kolen ?

E. Ik loste kolen, was zakkendrager.

R. Ik loste kolen, ik was drager. Men had ook scheppers, die bleven in het ruim, er was ook een weger en opgever. De schipper merkte de plaats waar het lossen moest beginnen.

14. Hoe werden de kolen uit het schip gelost ?

E. Een ploeg lossers bestond uit scheppers en dragers. Het scheppen was

het zwaarste werk. Ik was soms schepper en soms drager. De schepper hanteerde de puntschop voor het delven van een kuil, de kolen werden in zakken gevuld die circa 51 kg wogen. De schepper moest ervoor zorgen dat het „mul” en de „kluiten” gelijk verdeeld waren in de zakken.

Maïs bijv. moest in zakken geschept worden van 75 à 100 kg. Een zak gruis had een gewicht van 50 kg wegens het licht gewicht van het produkt. Stenen werden naar boven gedragen bijv. 50 stuks als het waalvorm waren en 75 stuks als het „klinkaart” of „boerkens” waren.

- R. In zakken van 51 kg., deze werden op de rug van de drager gelegd en uit het schip gedragen. Bij het lossen werden aan de voeten „sletsen” gedragen, gemaakt met een onderzool van touw, het bovengedeelte bestond uit zwaar katoen. De speciale zool was nodig om het slippen te vermijden.

15. Waar werden de zakken gewogen ?

- E. In het schip.
R. In het schip, aan een dwarsligger werd een hangende balans opgehangen, daarop werden de zakken gewogen.

16. Kent u nog soorten kolen, die u loste ?

- E. Limburgse, Bergse, Winterslagse, vette, halfvette briketten, schlam en spriet (fossiel hout).
R. Een ganse reeks van Limburgse en Bergse kolen, grove en vette kolen, en schlam.

17. Hoelang hebt u kolen gelost ?

- E. Tot 1945. Vanaf die periode meerden geen schepen meer aan.
R. Tot 1941, toen ben ik bij de landbouwers aan het werk geweest.

18. Hoeveel mannen losten terzelfdertijd ?

- E. Een ganse ploeg van 6 man.
R. Een ploeg van 6 man.

19. Kent u nog namen van scheeps- of kolenlossers ?

- E. Kneuvelds Kamiel, bijnaam Witten Heye, Van Haezebrouck Theofiel, René Snoeck, Henri Van Parijs, De Smet Pol, Sandrie Free, Kneuvelds Achiel, bijnaam Petit, Kneuvelds Charles.
R. De Smet Pol, Van Parijs Henri, Telier Mielke, Maroose Edmond, Pauwels Cyriel, bijnaam Loene, en Snoeck Cyriel.

20. Kent u nog andere gegevens, buiten deze die aan u gevraagd zijn ?

- E. Wanneer een ploeg werd opgeroepen, werd eerst over de prijs voor het lossen onderhandeld. Dit duurde soms een hele tijd vooraleer men aan het werk ging.
- R. We werkten met 6 man, 2 scheppers, 1 weger en 3 dragers. Het dragen was gevaarlijk. Men moest de tred houden en ook rekening houden met een doorbuiging van de loopplank. Op zekere dag gleed Maroose van de plank en viel in het kanaal, gelukkig konden we hem redden. Werd het lossen te Durme begonnen dan diende men zich 's morgens heel vroeg te voet naar de losplaats te begeven, jaren later ging dit per fiets die dan vooraan verlicht was met een acetyleen-lantaarn waarmee men enkele meters ver zag. Als het schip naar Nevele afvoer gingen we met onze fietsen op het dek en voeren zo mee naar Nevele of soms ook van Nevele naar Deinze. We hebben nog meegemaakt dat we het te lossen schip van Landegem naar Nevele dienden te trekken (15).

We willen hier nadere uitleg geven over de houten en ijzeren schepen die te Nevele aanmerden.

Op de Kale en de Lieve voer de Vlaamse schuit. In het Nevels vaerdeke voeren de otters. Men kende toen de steen-, beer- en beurtotter. Na het delven van het kanaal van Schipdonk verscheen de houten bak van Charleroi en de Westerling. Later kwamen de motorschepen van het type Spits, die in plaatijzer gebouwd waren. Tegenwoordig zien we vooral de Rijnsplits 1300 ton door het kanaal varen.

Besluit

Deze gegevens over de scheepsslossers kunnen zeker nog aangevuld worden. We hebben gepoogd - nu het nog mogelijk is - wat meer licht te werpen op dit bijna verdwenen beroep. Ondertussen is René Snoeck al overleden zodat we nu te Nevele nog slechts 1 oud-scheepsslosser hebben.

Van 1860 tot 1940 meerden onafgebroken schepen aan te Nevele. Na de tweede wereldoorlog trad een korte heropleving in die slechts een tweetal jaren duurde. Later kon men nog wekelijks op dinsdagnamiddag de aankomst van de „beurte” de „Dens V.” meemaken. Dit schip voer van Antwerpen over Gent naar Kortrijk en Roeselare. Het schip bracht goederen naar Nevele bestemd voor de plaatselijke handel.

Het laatste schip dat jaarlijks aanlegde was de Nederlandse „Hermina”. Ze was vol geladen met pakken turf voor de firma De Keyzer maar sinds 1965 behoort ook dit tot het verleden. Het lossen, de kaairechten en de vervoer-rechten : het is allemaal geschiedenis geworden.

Nevele, dag van H. Angela, A. Janssens

Noten

- (1) A. JANSSENS, *Nieuwe gegevens over het kasteel van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), blz. 25-34.
- (2) Gemeentearchief Nevele, register Armendis.
- (3) Ibidem.
- (4) Ibidem.
- (5) schoude : „naam van een open vaartuig voor het vervoer van goederen” (Mnl. 526)
beurt, bort : „dek van een schip” (blz. 111)
- (6) Aankondigingsbrief van 1822. (Verzameling Rietgaverstede, Nevele).
- (7) G.A.N., notulen gemeenteraad 1 maart 1850.
- (8) *Reglement van politie en scheepvaart, afleidingskanaal der Leye van Deynze naer Schipdonck*, 17 juni 1853. (Verzameling Rietgaverstede, Nevele.)
- (9) G.A.N., notulen gemeenteraad 14 januari 1857.
- (10) Ibidem, 10 juli 1858.
- (11) Ibidem, september 1861.
- (12) Ibidem, 24 augustus 1876.
- (13) G.A.N., jaarverslag van de gemeente 1901.
- (14) A. JANSSENS, *Het reizigers-, vracht- en postverkeer te Nevele*, in K.O.K., Deinze, 1961.
- (15) Ik dank bestuurslid Daniël D'Hooge die mij de ingevulde vragenlijsten ter inzage bezorgde. Op het G.A.N. berust geen enkel dossier dat de los- en vervoerrechten afzonderlijk behandelt.

BALJUWS VAN DE HEERLIJKHEID VAN HANSBEKE

De Heerlijkheid van Hansbeke.

Een heerlijkheid was een grondgebied, soms klein maar soms ook uitgestrekt en/of versnipperd, waarvan het bestuur en ook de rechtspraak in handen waren van een zogenaamde heer, meestal een man van adel, die namens de vorst overheidsgezag bezat. Een heerlijkheid was een soort vorstendom in miniatuur (1).

De „*bodem*” van een heerlijkheid bestond uit het foncier of de wezenlijke eigendom van de heer en uit de eigenlijke heerlijkheid of het deel dat de heer als leenhouder van de vorst, de leenheer, in leen hield.

De oorspronkelijke leenhouders van de heerlijkheid van Hansbeke droegen de naam van het dorp, In het midden van de twaalfde eeuw ging de heerlijkheid over aan Allaart van Steelant, ridder, heer van Steelant, Wachtebeke en Zeveneken, die gehuwd was met een dochter van de heer „*van Hansbeke*”. Na de van Steelants werd de heerlijkheid vervolgens gehouden door leden van de families van Gistel, van Halewijn, van Akspoele, de Waele, van der Cameren, van Nieuwenhuysen, le Quien de Guernoval en van de Woestijne (2).

Als een heerlijkheid van leenhouder veranderde, moest de nieuwe leenman een „rapport ende denombrement van leene” aan zijn leenheer overleggen. In zo'n document werden uitvoerig de rechten opgesomd, die aan de heerlijkheid verbonden waren.

Het „*denombrement*”, overgelegd in het begin van de zestiende eeuw door Willem de Waele, ridder, heer van Akspoele en Hansbeke, gaf een gedetailleerde opsomming van de inkomsten en voorrechten van de heer, alsmede een summier beschrijving van het territorium en het foncier van de heerlijkheid van Hansbeke (3).

De heerlijkheid van Hansbeke hing af van het leenhof der Burchtgravij van Gent te Heusden. Ze strekte zich uit over het grootste deel van de „*prochie*” Hansbeke en bezat enclaves in diverse andere „*prochies*” namelijk in Sinte-Maria-Lerne, Sint-Martens-Lerne, Deurle, Waregem, Bachte, Deinze, Meigem, Aarsele, Kanegem en Ruiselede,

Het foncier of kerngebied van de heerlijkheid bestond uit een hofstede met zaailand, meers, bos en water en een *taveerne* vóór het hof. De totale op-

pervlakte ervan bedroeg in het eerste kwart van de zestiende eeuw omtrent 33 bunder en 200 roeden of ruim 44 ha.

De genoemde hofstede was het vanouds bekende kasteelgoed, gelegen aan de grote beek langs de „strate commende vande Leye naer de kercke”, nu aan de huidige Philomenakapel in de Vaartstraat. De kwestieuze *taveerne* was de er tegenoverstaande herberg, eertijds „Hove” genoemd en sedert vorige eeuw bekend als „*Het oud gemeentehuis*”.

Op dit kasteelgoed stond het aloude kasteel van de heer, binnen zijn eigen omwalling (4).

Volgens de kronieken werd dit „*heerlijke*” kasteel in 1381 door de opstandige Gentenaars vernietigd. In 1452, tijdens de hardnekkige opstand van de Gentenaars tegen Philip de Goede, werd het andermaal verwoest en uitgebrand (5).

In het „*quohier van alle de onroerlicke goedinghen*” binnen Hansbeke (6), daterend 1575, werden de bezittingen van de heer van Hansbeke omschreven als een „*steenhuys staende op een bewaelde moete groot metten walle rontomme 100 roeden*”, benevens een „*pachtgoet metten huys daerop staende*” met bijhorende partijen ter grootte van 29 bunder, en een „*herberghe genaempt thoeve ende de brauwerije daerneffens*”.

Het „*metingheboeck van de generale prochie van Hansbeke*” met bijgaande „*caerte figurative*”, opgemaakt anno 1700 door landmeter Joos Meysman, omschreef het kasteelgoed onder het perceelnummer 196 van de wijk „*Kercke ende Voorde*” als „*het neerhof ende daer het vervallen casteel op staet*” (7).

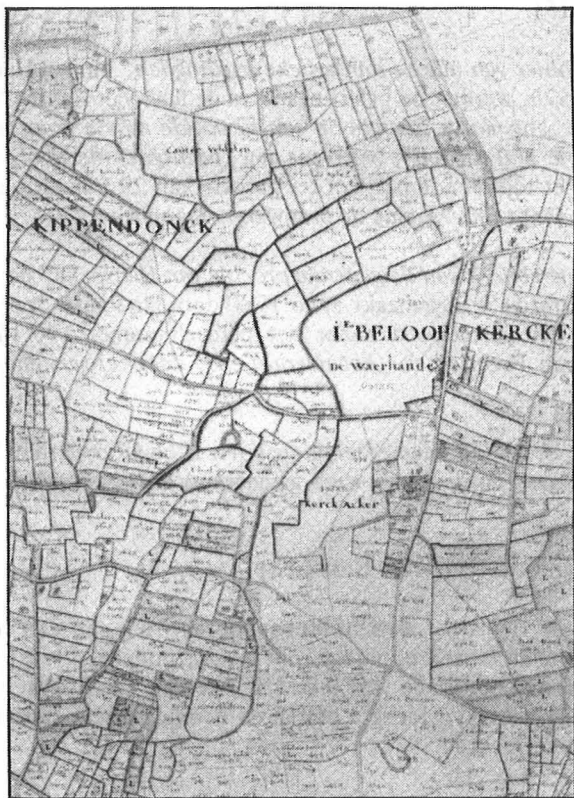
De ruïnes van het kasteel werden in de jaren 1766-67 opgeruimd, de motte werd afgegraven en de grond werd aangewend om delen van de omwalling te dempen.

Rechten van de heer van Hansbeke

De Heer van Hansbeke mocht binnen de grenzen van zijn heerlijkheid zekere overheidsrechten uitoefenen, in het bijzonder het recht van justitie en het recht tot het innen van „*heerlijke*” renten. Deze renten bestonden uit renten in natura, geldelijke renten en herendiensten. Bovendien bezat hij talrijke voorrechten.

Uittreksel van de „figuratieve caerte” van Hansbeke, anno 1700

De rond de hofstede gegroepede landerijen en meersen, behoren tot het foncier van de heerlijkheid van Hansbeke : op de wijk van „Kercke ende Voorde” nrs I ”hove”, 190, 191, 192, 193, 194 ”het carreelstick”, 195 ”den casteelmeersch”, 196 ”het neirhof daer het vervallen casteel op staet”, 197 ”de motte”, 198 ”den casteelmeersch”, 199, 200, 201, 202, 203, 204 ”den meulemeersche”, 205, 208, 210 ”de waerhands”, 211 ”den meulenbergh daer de wint meulen met de rosmeulen op staet”, 212, 228 ”den kerckacker”, op de wijk van ”Rybroeck ende Ceuppendonck”, nrs 193, 194 en 195 ”het hofgeweemeersch, den ommeloop, den peerdenbulck, het mottien”, 196 ”het hofgeweebulck”, 229 ”den cromhelst” en 230 ”den grooten helst”.

Het justitierecht van de heer van Hansbeke omvatte de drie graden van justitie, namelijk de „*hooghe, middele ende nedere*”.

De lagere rechtspraak was beperkt tot de beslechting van alle geschillen betreffende gronden, het acteren van alle grondoverdrachten, het opleggen van boeten tot 3 pond voor kleine vergrijpen zoals dronkenschap, familietwisten, smaad aan de wethouders. In de „*middele*” justitie beperkte men zich tot het berechten met put en galg van dieven, voor zover de diefstal niet met criminele handelingen was gepaard gegaan. Het bezit van de hoge justitie verleende grote bevoegdheden aan de heer, zoals de behandeling van alle criminele en civiele zaken, het opleggen van lijfstraffen met het zwaard, de galg, het rad, de gevangenis, de stok of het tentoonstellen aan de schandpaal, ook het uitspreken van verbanning en het toekennen van boeten tot 60 pond (8).

Aan de heer van Hansbeke kwamen de volgende renten in natura toe :

56 halster 7 achteling haver

anderhalf pond peper

„*een paer hantschoen met eenen fijnen silveren penninck*”

50 halster 1 achteling ruwe haver

5 kapoenen

20 1/2 hoenderen

10 eieren

en de volgende geldelijke renten of penningrenten :

20 ponden 2 schellingen parisis „*penninckrente*”

3 ponden 18 schellingen parisis „*gheheeten Reyen rente*”

Als herendienst was elke leenman, die wagen en paarden bezat, verplicht indien hij hierom werd verzocht driemaal per jaar turf te halen in Moere en jaarlijks de mest van de hofstede naar de akkers te vervoeren. De overige laten, die noch wagen noch paarden hadden, moesten de mest op de wagens helpen laden en op het land uitspreiden en tijdens de oogst enige veldarbeid verrichten.

De heer van Hansbeke bezat ook talrijke voorrechten, ondermeer : „*tol, vondt, confiscatie, bastaersgoet, stragiersgoet ende van die van dwaeter commende, wandelcoope, dobbel steerfcoope, boeten van dry ponden*”.

Het tolrecht betrof de scheepvaart in de „*Leye*”. Krachtens het vondrecht behoorde het binnen de heerlijkheid gevonden goed aan de heer, in zover dit niet door de rechtmatige eigenaar teruggevorderd werd. Ingevolge het recht tot confiscatie werden de goederen van een ter dood veroordeelde eigendom van de heer. Bastaardgoed of de goederen van een overleden bas-

Detail uit de „figuratieve caerte“ van Hansbeke, anno 1700. Het neerhof met de omwalling van het oud kasteel en de tegenoverliggende taveerne „Hove“, langs de „straete commende vande Leye naer de kercke“.

taard zonder kinderen ging naar de heer. Stragiersgoed of verdwaald goed, dat door een vreemde werd achtergelaten en door niemand werd opgeëist, verviel ook aan de heer. Eveneens het goed dat via het water werd aangespoeld. Wandelkoop of doodkoop, ook soms markgeld genoemd, was een belasting die aan de heer toekwam bij verkoop van gronden of van gronden uit een nalatenschap. Deze belasting, die normaal het 16e deel van de koopsom bedroeg, viel ten laste van de verkoper. Dubbele sterfkoop was een eenmalige rente die de erfgenaam van een berente grond aan de heer moest betalen. Kleine boeten tot 3 ponden kwamen eveneens ten goede aan de heer (9).

De heer van Hansbeke had ook het recht op het „beste hoofd ofte cattheyl” uit het nalatenschap van een overledene, „ofte den besten opgaenden boom, staende op sijne erfve”, of „den besten gulden penninck die den grave van Vlaenderen doet slaen in sijn landt van Vlaenderen”. Het door de heer gekozen stuk werd echter op zijn waarde geschat en de erfgenamen betaalden hem de tegenwaarde ervan in speciën.

Aan de heerlijkheid van Hansbeke behoorde ook „eene vrije molaige” of het maalrecht. De inwoners moesten hun graan op de „heerlijke” molen laten malen, zoniet werd hun graan verbeurd en werden ze met 3 ponden beboet.

Bevoegdheden van de baljuw van de heerlijkheid van Hansbeke.

Het gezag van de heer van Hansbeke werd binnen zijn heerlijkheid uitgeoefend door een baljuw, een meier en een schepenbank, samengesteld uit zeven schepenen die de „vierschaar” of de wet uitmaakten.

De baljuw was de voornaamste ambtenaar van de heerlijkheid als rechtstreekse plaatsvervanger van de heer wiens belangen hij moest vrijwaren en behartigen. Hij werd door de heer aangesteld voor een onbepaalde termijn en moest aan hem de eed van trouw en dienstvaardigheid afleggen. Deze eed legde hij af voor de schepenbank waarna hij zijn functie mocht waarnemen.

Hij droeg verantwoordelijkheid in het algemeen bestuur van de heerlijkheid maar vooral de zorg voor de rechtspraak. Hij moest de misdadigheid betuigen door de delinquenten te vervolgen.

Als voorzitter van de vierschaar vervulde hij tegelijk de rol van openbare aanklager en van uitvoerder van het vonnis.

Volgens het vernoemde „denombrement” zat de baljuw van Hansbeke ieder jaar te Hansbeke en op andere plaatsen van de heerlijkheid een „jaarwaerhede” of een openbare hoorzitting voor, waarop de leenplichtigen van de heerlijkheid, zowel „opsetenen als afsetenen” verplicht waren op straf van boete te verschijnen om de overtredingen die aan het gerecht onbekend gebleven waren, bekend te maken. Daarbij hield hij nog drie andere „goudaeghen” of algemene hoorzittingen in het jaar teneinde verholen misdrijven en benadelingen van de heer te ontdekken en bovendien zoveel „dachwaerhede” als voor het onderzoek van gepleegde misdrijven en overtredingen nodig was.

Hij was ook voorzitter of „maenheere” van het leenhof, een rechtbank bestaande uit vazallen van de heer die één of verscheidenene lenen hielden. Het leenhof was bevoegd om aangelegenheden of betwistingen tussen de leenmannen te behandelen.

De baljuw had het recht van de „maningen” in alle vergaderingen, zowel van de leenmannen als van burgemeester en schepenen. Hij mocht het leenhof en de schepenbank bijeenroepen om recht te spreken en administratieve zaken te regelen.

Hij kon overtreders verbaliseren en delinquenten in hechtenis nemen, mocht „recepissen en denombrementen van leene” opmaken en „voorts alzulk recht als aen 't officie van baljuw toekomt”.

Hij had ook de bevoegdheid ieder jaar in april de omheiningen te inspecteren en te doen herstellen, de „heckenen te doen hanghen ter plaetsen daer sij ghecostumeert sijn te hanghene”, met Bamis de beken en waterlopen te laten ruimen of op hun breedte en diepte te doen delven. Tweemaal in zeven jaar tijds had hij het recht de straten te schouwen en te eisen dat de ten onrechte ingenomen gronden terug bij de weg werden gevoegd.

Naast de gewone bevoegdheden bezat hij ook nog het recht van „criée” en klopslag in alle wettelijke vendities, mocht hij de „armrekeningen” controleren en benoemde hij, in naam van de heer, de kerk- en armmeesters die met advies van de pastoor werden voorgesteld.

Bij afwezigheid van de baljuw werd deze occasioneel door de officier van de heerlijkheid vervangen (10), die hiertoe voor de schepenbank de eed van trouw als plaatsvervangende baljuw aflegde (11).

De baljuw van Hansbeke werd, voor het bestuur en de rechtspraak in de

enclaves van de heerlijkheid, bijgestaan door een luitenant-baljuw (12) en door één of twee schepenen die in deze enclaves woonden.

Lijst van baljuws van de heerlijkheid van Hansbeke.

Een eerste lijst van baljuws van de heerlijkheid van Hansbeke werd samengesteld door de kroniekschrijvers F. De Potter en J. Broeckaert (13).

Door exciperen van de ferieboeken (14) en de registers van wettelijke passeringen (15) in het oud archief van Hansbeke, kon deze lijst met een zevental namen worden aangevuld (16) ; ook konden de ambtsperiodes van de meeste baljuws nader worden bepaald.

Nicolaes Gaudissaubois	1554, 1583-1586
Pieter Gaudissaubois (17)	1601
Jaecques Martens (18)	1602-1618
Lieven Van Kerrebrouck	1619-1628
Jan Martens (19)	1629-1631
Boudewijn De Meyere	1633-1658
Anthone Scheirlinck (20)	1658-1670
Adriaen De Caesmaekers	1671-1684
Jacob De Blocq	1685-1687
Pieter De Muynck (21)	1691-1718
Pieter Braet (22)	1718-1724
Frans Braet (23)	1724-1788
Antoon Van Maldeghem (24)	1788-1795

A.MARTENS, Gent

NOTEN

- (1) J. VAN ROMPAEY, *Het Land en de Heren van Nevele in een notedop*, in *Driemaandelijks berichtenblad van de heemkundige kring Het Land van Nevele*, jg. VI (1975), blz. 133.
- (2) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, Gent 1864-1870, Eerste reeks, Deel III, Hansbeke, blz. 8-13.
- (3) Ibidem, blz. 13-15.
- (4) A. MARTENS, *Enkele notities in verband met een verdwenen kasteel te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. III (1972), blz. 8-14.
- (5) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis van ... Hansbeke, o.c.*, blz. 20.
- (6) Rijksarchief Gent, fonds Nevele, register 1182.
- (7) R.A.G., fonds Hansbeke, register 6, f26.
- (8) L. STOCKMAN, *Geschiedenis van Poeke*, Aalter, 1985, eerste deel, blz. 51.
- (9) M. RIJCKAERT, *Zomergem, zijn heerlijkheden en hun heren*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 6 (1954), blz. 72-78.
- (10) R.A.G., fonds Hansbeke, reg. 149, f.81r, dd.22.12.1627 : "*Gillis De Backere vivi bailliu in d'apsentie vanden eersamen Lieven Van Kerrebroeck, bailliu.*"
- (11) Ibidem, f.80v : "*up heden desen IXen december 1627 heeft in wettelicken ghebannen vierschaere eedt van ghetrauwicheyt ghe-daen Gillis De Backere als bailliu vande prochie van Hansbeke inde plaetse van Lieven Van Kerrebrouck.*"
- (12) R.A.G., fds Hansbeke, reg 150, f.16, 19.10.1633 : "*Lucas Neyt bailliu vande heerlichede vande prochie van Hansbeke bestrecken-de in de prochie van St. Martens Leerne*".
Ibidem, reg. 152, f.152r, 1649 : "*Servaes Neyt, bailliu vande heerlichede van Hansbecque in St. Martens Leerne*".
- (13) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis van ... Hansbeke, o.c.*, blz. 18.
- (14) R.A.G., fds Hansbeke, reg, 148 t/m 160.
- (15) R.A.G., fds Hansbeke, reg 89 t/m 106.
- (16) Een naamlijst van burgemeesters en schepenen van de heerlijkheid van Hansbeke zal in een volgende bijdrage worden gegeven.
- (17) R.A.G., Hansbeke, par.reg. I, f 147 : een zekere Petrus Gaudissaboys overleed te Hansbeke op 24.11.1625.
- (18) A. MARTENS, *Jacques Martens, bailliu vanden hove heerlichede ende vierschare van Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XVII

- (1986), maart 1986.
- (19) Jan Martens, zoon van Jaecques en Livina Claeys, overleed te Hansbeke op 27.09.1646 (R.A.G., Hansbeke, par.reg. I, f182).
  - (20) Anthone Scheirlinck stierf te Hansbeke op 29.12.1670 en werd begraven in het koor van de kerk. (R.A.G., Hansbeke, par.reg. 9, f11).
  - (21) Pieter De Muynck, zoon van Christoffel, overleed te Hansbeke op 15.11.1718, 84 j. oud. (R.A.G.), Hansbeke, par.reg. (9, f143).
  - (22) Pieter Braet, zoon van Pieter en Judoca Meere, werd geboren te Poesele op 13.9.1665, huwde te Hansbeke met Petronella Van Maldeghem op 21.02.1694, was molenaar. (A. BRAET, *Het geslacht Braet*, Erembodem, 1981, blz. 198). Hij stierf te Hansbeke op 14.09.1724 (R.A.G., Hansbeke, par.reg. 9, f195).
  - (23) Frans Braet, zoon van Pieter en Petronella van Maldeghem, werd 93 jaar. Hij overleed te Hansbeke op 15.11.1791 (R.A.G., Hansbeke, par.reg. 5, f398).
  - (24) Antoon Van Maldeghem woonde vanaf 1782 in het wethuis "Hove", dat dientengevolge ook het baljuwshuis werd genoemd.

**JAECQUES MARTENS,
„BAILLIU VANDEN HOVE, HEERLICHEDE ENDE VIER-
SCHAERE VAN HANSBEKE” (1602-1618)**

Over de 16-eeuwse baljuws van de heerlijkheid van Hansbeke (1) is bitter weinig bekend (2) (3).

Daarentegen vindt men in het oud archief allerhande gegevens en bijzonderheden over Jaecques Martens, die in het begin van de 17e eeuw te Hansbeke het baljuwsambt bekleedde.

***

Jaecques Martens werd vermoedelijk geboren te Merendree omstreeks 1565, op de drempel van een troebele tijd.

De Nederlanden werden toen door Filips II, zoon van Keizer Karel, vanuit Spanje als een Spaans wingewest bestuurd. Als gevolg daarvan heerste er een geest van rebellie, aangewakkerd door het groeiend protestantisme. Het nieuwe geloof werd door de Spaanse heerser bestreden en onderdrukt, aanhangers ervan werden gehangen, gewurgd of verbrand. Desondanks kon de opgang van het protestantisme niet worden gestuit. De spanningen kwamen tot een hevige ontlading in de Beeldenstorm van 1566, waarbij kerken en kloosters door de beeldenstormers werden verwoest en uitgebrand. Daarop volgde een bloedige repressie onder bevel van de Spaanse hertog van Alva, die met tienduizend soldaten naar de Nederlanden was gestuurd om de orde te herstellen. Op last van Alva werden zware belastingen geïnd op het gebruik en bezit van erven en gronden. In ieder dorp werden alle belastingplichtigen met hun "*tauxatie*" in zogenaamde penningkohieren opgetekend.

Jaecques' vader, Jan Martins fs. Christoffel, was in die tijd schepen van de heerlijkheid en vierschaar van Merendree (4).

Samen met Pieter Dobbelaere, meier te Merendree, en Marten De Clercq, eveneens schepen, trad hij er op als „*collecteur*” van de voornoemde Spaanse oorlogsbelasting (5).

In de bewaard gebleven penningkohieren van Merendree, daterend van 1571 en 1573, werd hijzelf tussen de „*besitters ende ghebruyckers*” als één van de zwaar getroffen belastingplichtigen vermeld.

Hij woonde op de wijk Velde in zijn eigen hofstede van 300 roeden groot en bezat 24 gemeten zaailand, 8 gemeten meers en 2 gemeten bos (6). Al deze partijen lagen op de wijk Velde (7). Vermoedelijk was hij eveneens de eigenaar van een partij land en meers op Velde, ter grootte van een bunder (8).

Naast deze eigendommen met een gezamenlijke oppervlakte van circa 17 hectaren, die hij zelf bewerkte of gebruikte, pachtte hij bovendien van Pieter De Meyere een „stede” met land en meers ter grootte van 1500 roeden (9), van de weduwe van Gillis Van Hulle een partij land van 700 roeden (10), alsook nog vier verschillende partijen land, meers of bos samen 1182 roeden groot, onderscheidelijk toebehorend aan Margriete Meyers, Gheerolf en Vijnken Van Hulle (11). Al deze landerijen lagen ook op Velde.

In het uit 1577 daterend penningkohier van Merendree werd de „*tauxatie*” van voornoemde bezittingen op naam van de weduwe Jan Martens ingeschreven (12). Jan Martens stierf derhalve tussen 1573 en 1577.

***

De laatste decennia van de 16e eeuw waren voor onze streken zeer rampzalig. Jarenlang sloeg de bevolking op de vlucht ingevolge oorlogstroebelen en plundertochten.

Het blijft een open vraag waar Jacques Martens, die omstreeks 1590 huwde met Lieve Claey, dochter van Marten, zich aanvankelijk vestigde. Hij werd in het ferieboek van Hansbeke, daterend 1589-1604, slechts in 1601 voor het eerst vermeld.

In de vergadering van de wethouders van Hansbeke, die op 26 september 1601 in het huis van Jochem Van Gavere plaatsvond, legde hij „*bij laste ende bevele vanden heere*” (13) de eed af van schepen van de heerlijkheid van Hansbeke in vervanging van Willem van Kerrebroeck (14).

Toen woonde de nieuwe schepen reeds op Hansbeke want enkele maanden later, op 23 januari 1602, werd de „*dynghedach*” van de wethouders „*ten huuse van Jacques Martens*” gehouden (15).

Als schepen plaatste hij zijn handtekening onder het proces-verbaal van de wettelijke verkoping op 07.02.1602 van een viertal koeien van Jan Van Damme (16).

Hij was aanwezig op de geplande wetvergadering van 8 mei 1602, die echter niet doorging omdat de baljuw niet opdaagde (17).

Korte tijd nadien, ongeveer een jaar na zijn intrede in de schepensbank, werd Jacques Martens tot baljuw van de heerlijkheid van Hansbeke aangesteld als opvolger van Pieter Gaudissaubois (3). Immers, op 22 januari 1603 zetelde hij als dusdanig op de „*dynghedach*” van de wethouders. Pieter De Zutter vorderde toen van hem een bedrag van 20 schellingen als intrest „*over gheleende ghelde*” (18).

***

Enkele nog bewaard gebleven wettelijke passeringen, akten en rekeningen getuigen van de ambtsperiode van Jacques Martens.

De oudste van deze wettelijke passeringen, verleden voor baljuw en schepenen op 07.12.1606, betrof de verkoop van een partij land door Gherolf Vander Straten fs. Gherolf aan Laurens De Pauw (19).

Bij het verlijden van een akte op 16.11.1612, betreffende een gift onder levenden door Christian Van Renterghem aan zijn schoonzoon Heindrick Wiegman, gehuwd met Willemijntken Van Renterghem, resideerde baljuw Martens „*ten graven casteele der stede van Ghent*” (20).

Ook een drietal liassen aangaande de „*conditien*” van openbare vendities, waarop hij recht van „*criee*” en klopslag uitoefende, bleven bewaard (21), namelijk : in het sterfhuis van Jooris Van Spenvoorde (24.04.1613), bij Marten Clays houder in het sterfhuis van Cathelijm Verstraten (17.04.1614), en ten huize van de weduwe en kinderen van Gillis Van Kerrebouck fs. Lieven (20.11.1614 en 23.11.1614).

De nog bewaard gebleven „*rekenynghe vanden Aermen van Hansbeke*” van 1612, voorgelegd door „*Abraham Manoudt fs. Bauduyn als principael arm-meester ende administrateur, ende Gheerolf De Brabanter fs. Jan sijn medegheselle*” werd door Jacques Martens voor goedkeuring mede ondertekend naast de handtekening van Isaac ab Oudewaetere, pastoor van Hansbeke, evenals de nog voorhanden zijnde armenrekening van 1613 die door vernoemde Gheerolf De Brabanter en Pieter Vander Vinct fs. Michiel werden opgemaakt (22).

De data van al de bewaard gebleven documenten tonen aan dat Jacques Martens het baljuwschap waarnam vanaf zijn aanstelling tot aan zijn dood,

onderbroken van 1602 tot 1618 gedurende een periode van ten volle 16 jaren.

***

Benevens zijn baljuwsambt fungeerde Jaecques Martens ook als ontvanger van de heer van Hansbeke (23).

Hij trad ook op als schatter „ofte prijer”. Arendt Dobbelaere verklaarde op 04.01.1625 dat „*hij bij ende present is gheweest alwaer Jaecques Martens ende Bauduyn Manoudt in haerlieden leven ghepresen ende gheëxti-meert hebben seker vette, houdt ende granen, die waren staende up diverse partien van lande inde prochie van Hansbeke, die besayt waren*” door Jonas Van Kerrebouck fs. Gillis (24).

***

In de officiële documenten was meestal sprake van „*Jacques Martens*”, soms wel eens van „*Jacques Martins*”. Nochtans ondertekende hij de akten steeds met „*Jacoq Martens*”. Zijn zwierige handtekening in fijne lettertekens is duidelijk leesbaar (25).

Blijkbaar werd hij in vertrouwelijke omgang als „*Jacob*” aangeproken. In de doopakte van zijn kleindochter Jacomijntjen Rootsaert, van wie hij peter was, werd hij eveneens met zijn roepnaam Jacoq vermeld (26).

Enkele kleine feiten tonen de baljuw en zijn vrouw in de gewone omgang op het dorp. Jacob stelde zich borg voor Jan Van Vinct toen deze een koe kocht in de venditie ten sterfhuize van Jooris Van Spenvoorde. Hij stelde zich eveneens borg voor Pieter Van Pamele op de openbare verkoping bij de weduwe van Gillis Van Kerrebroeck. Op deze verkoping kocht hijzelf drie kopen haver, alsook een spinnewiel en een „*racke*” die hij nadien terug aan de weduwe overliet. Livina Claeys kocht twee pakken garen en twee kussens in de venditie ten sterfhuize van Cathelij Verstraten (27).

***

Naast zijn ambtsbezigheden als baljuw, ontvanger en schatter baatte Jaecques Martens een belangrijk landbouwbedrijf uit, zoals blijkt uit de „*staet ende verclaers van goede*” opgemaakt na zijn overlijden (28).

Blijkbaar pachtte hij het kasteelgoed van de heer van Hansbeke (29), be-

staande uit de kasteelhoeve gelegen aan de grote beek tegenover de herberg „Hove” met ruim 30 bunder zaailand, meers, bos en water (30). Het was trouwens niet ongewoon dat de baljuw het foncier van de heerlijkheid in pacht kreeg.

Volgens de inventaris in zijn sterfhuis bezat hij paarden en veulens, een veestapel bestaande uit koeien en runderen, varkens en allerhande landbouwersalaam zoals wagens, stortkarren, ploegen, eggen, en ander paarden- en wagentuig. Op de zolders en in de schuren stond het gedorste graan in zakken (28)

Benevens het beheer van zijn landbouwbedrijf oefende Jaecques Martens ook het beroep uit van brouwer.

Onder de „*cattheylighe goedynghen*” in het sterfhuis bevonden zich een brouwketel, koelbakken, kuipen, tonnen en andere toebehoorten (28).

In het sterfhuis van Catherine Vander Straten, weduwe van Jan Zutterman, leverde hij een ton „*dobbel*” bier, die op de uitvaart door de familieleden werd gedronken (31).

Deken Michiel Zachmoorter verweet hem in zijn dekenaal visitatieverslag van 1618 dat hij 's zondags vaten drank verhandelde, hierdoor de zondagrust verstoorde en als baljuw het slechte voorbeeld gaf (32).

***

Jaecques Martens bezat verschillende eigendommen.

Hij was samen met Willem Van Kerrebroeck en Matthijs Van Daele mede-eigenaar geweest van 800 roeden meers en 400 roeden land, gelegen langs de „*Veltstrate*” te Hansbeke ; deze partijen werden verkocht aan Joos Van Scheynghem (33).

Op 14 oktober 1609 kocht hij van Gheeraert De Ruuck fs. Jooris het „*recht ende actie van sekeren bodem van leene*” bestaande uit een boomgaard en aanpalend land. Deze had het leen tevoren gekocht van Loys Willemot die getrouwd was met de dochter van Joos Danneels. Deze partijen „*in bogaerde metten lande medegaande een bunder*” groot lagen te Hansbeke op de westkant en „*metten voorhoofde op sheerenstrate*”. De koopsom bedroeg veertig ponden grooten vermeerderd met dertig schellingen grooten voor Mecheline Matthijs fa. Cornelis, huisvrouw van de verkoper

en met andermaal dertig schellingen voor Neelis De Ruuck, 's verkopers zoon (34).

Van Tanneken Bollick, weduwe van Robberecht Van Caeneghem, en zijn erfgenamen kocht hij „*een behuysde hofstede*” „*ghestaen ende gheleghen jehens over tkerchhof van Hansbeke*” „*groot in gheeele met een biecken landts daermede gaende een ghemet so daerontrent*”. Deze hofstede werd door hem „*nieuwelijck betemmer*” met een nieuw woonhuis en een nieuwe schuur (35). Mogelijk besteedde hij hiervoor de soms van acht ponden grooten, die hij „*van den Aermen ghelde*” van Hansbeke op 25 januari 1612 uit handen van Pieter Van Vinck, armmeester, in leen kreeg voor een jaarlijkse intrest van 10 schellingen grooten (36). Op 1 december 1615 verkocht hij deze hofstede aan zijn oudste zoon Jan voor 91 ponden grooten (35).

In de vernoemde staat van goed werd een opsomming gegeven van de patrimoniale eigendommen : „*een partije ghenaeamt de taerwemeersch*”, „*groot twee gemeten, west de strate*”. „*een partije meersche ghenaeamt den biesdonck, groot seven hondert roeden, west het cruyscalletin*”, „*drije bulcken van lande ghenaeamt den breemeersch, groot tsamen acht gemeten, oost het straetkin loopende naar breemeersch gat*”, „*eenen bulck lieghende ande voorgaende partijen, ghenaeamt capkin oste, groot een half bunder*”, „*een partije landt ghenaeamt het cleen capkin oste*”, groot 125 roeden, „*een partije cauter landts up melder cautere ghenaeamt de taerte, groot seven hondert roeden*”, „*een ander partije landts up denselven cautere, ghenaeamt het breemeersch gat*”, groot 324 roeden, „*een partije cauter landts ligghende up meulenackere ghenaeamt den crappoen, groot acht hondert roeden*”, „*een partijken cauter landt ligghende up den selven meulenackere, ghenaeamt het waterlat*”, groot 75 roeden, „*een partije landts up den selven cautere ghenaeamt tsteenstick, groot een ghemet, west licht den meulewech*”, „*een partije up den selven cautere, ghenaeamt het cleen steenstick, groot een half gemet*”, „*een partiken up den selven cautere met drij bulxkins, daeran een meersschelkin, tsamen groot twee gemeten*”, en „*een ghemet maymeersch gheleghen inden pouckemeersch, noort de calen*”.

Deze 19 partijen lagen alle onder de heerlijkheid van Merendree en Vinderhoute. Ze hadden een gezamenlijke oppervlakte van 8 bunder, 1 gemet en 24 roeden, of circa 11 hectaren. Ze waren vóór het overlijden van Jacques Martens toegezegd voor een nieuwe pacht van zes jaren, met ingang van kerstavond 1618 (28).

***

Jaecques Martens stierf in september 1618. Hij werd in de kerk van Hansbeke begraven. Hij liet vijf minderjarige kinderen achter, namelijk : Pieter, Gheerken, Liefvinken, Jaecques en Willekin, 4 zoontjes en een dochtertje. Het jongste kind was amper vier jaar oud. Christoffel Martens, oom en meier te Merendree, en Gherolf Clays, eveneens oom van de wezen, werden als paternele respectievelijk maternele voogd aangesteld (37).

Vier volwassen kinderen waren toen reeds gehuwd :

- Jan, de oudste zoon, was getrouwd met Barbara Speeckaert fa. Jan, en woonde te Hansbeke tegenover de kerk. Hij bekleedde later ook het baljuwsambt te Hansbeke.
- Janneken, de oudste dochter, en haar man Marten Rootsaert fs. Stoffel, woonden te Bellem en pachtten later het Drongengoed te Ursel (38).
- Saerken was gehuwd met Jan De Vliegheer.
- Stoffel woonde te Hansbeke in een hofstede op Reybroeck, ten westen van de kerk, aan de beek op de zuidkant van „sheerenstrate”. Zijn vrouw Catelijne was de dochter van Joorys Vanden Bussche, griffier van de heerlijkheid van Hansbeke.

De voogden waren met Lievine Claeys, weduwe en moeder van de wezen, overeengekomen *„dat sij haere voornoempde vijf kinderen anghenomen ende beloft heeft te houdene ende te onderhoudene, so wel fray in siecten ende andere inconvenienten zulck als hemlieden God verleenen sal, so van ate van drancke cleedene ende ghereedene, so van linen wullen hoen causens ende schoens, redelick ende tamelick naer haerlieden staet, tot dat sij elck bijzondere sullen commen ten huwelick”*.

De jongens zou zij *„doen leeren leesen ende schriven ende de walsche tale”* en het meisje *„doen leeren hemden nachtdoucken ende dierghelijcke tsnijden ofte scheppen ende connen nayen”*.

Zoals zij *„haere ghehuwde kinderen, dese weesen zusters ende broederen, ghedaen heeft”* zou ze de weeskinderen bij hun huwelijk *„cleeden ende ghereeden van wullen, lijnen ende andersijns”* en *„promptelick betaelen elck van haere kinderen de somme van tweeëndertich ponden vlaems”* als weespenningen ten sterfhuize.

Teneinde de grote onkosten van het sterfhuis te vereffenen, waren *„twee partijen landts ende meersch”* verkocht geworden : de eerste partij, genoemd het *„wintgat”*, aan Bauduyn De Meyere voor 55 ponden grooten, en de tweede partij, genoemd de *„staeshaghe”*, aan Christoffel Martens,

oom, voor 22 ponden grooten.

De „*cattheylighe goedynghen*” namelijk de paarden met hun veulens, de veestapel, het landbouwersalaam, het brouwersgereedschap, de inboedel, werden overgelaten aan de weduwe die het landbouwbedrijf en de brouwerij verder uitbaatte, later samen met Joos Van Renterghem fs. Laurens, leenman te Hansbeke, met wie ze in het voorjaar van 1619 was hertrouwd (39).

Reeds op de „*dynghedach*” van 16.01.1619 vroeg Livina Claeys als eiseres de rechtspraak van de wethouders van Hansbeke in een niet nader omschreven geschil met Jan Plaetsaert. De zaak werd echter op 06.03.1619 bij „*faulte van heesch*” geseponeerd waarbij ze werd verwezen tot de kosten (40).

Op 17 maart 1620, liet ze, toen reeds huisvrouw van Joos Van Renterghem, door de wethouders van Hansbeke en Bellem beslag leggen „*up ende ten laste van alsulcke een hutte, meubelen, catheylen, ghestan ende gheleghen upde heerlyckhede van Hansbeke ende heerlyckhede van Schurvelt*”, eigendom van de intussen overleden Chaerles Weynandt „*omme daer anne te verhaelen ende recouveren de somme van 4 ponden grooten over leverynghe van biere ende andersyns*” (41).

De weduwe Jaecques Martens verkocht nog op 18 maart 1620 aan haar oudste zoon Jan een partij land van ongeveer 300 roeden groot, gelegen op de wijk Zande te Hansbeke, voor de soms van 22 „*ponden grooten vlaems*” (42).

Na het verstrijken op 09.04.1621 van het Twaalfjarig Bestand werd ook Hansbeke zwaar belast door de krijgsverrichtingen tijdens de laatste fase van de 80-jarige oorlog (43).

Reeds op 25 april 1621 legerde kapitein Del Plancque met een compagnie van 160 soldaten in het dorp gedurende vijf dagen en nachten. Op 28 april moest onderdak worden gegeven aan kapitein Dancre met zijn 200 man. Nadien volgden nog meerdere inkwartieringen.

Joos Van Renterghem kreeg in de loop van 1621 zijn deel van de overlast. Hij leverde „*tot onderhoudt vande soldaten inde prochie*” eerst een „*tonne biers, twee broden elck van 16 ponden, drij pont botere*” en „*viijftich heyeren*”. Hij onderhield „*den capeteyn van de spaengaert met noch drij andere*”. Later fourneerde hij „*noch een pont en alf botere*”, „*viijftich*

heyeren", „*diversch houdt omme de wacht te branden*" en „*anden cape-teyn twee braet viggene*". Hij stalde op zijn hof 14 paarden en andermaal „*thien perden*", die hij van „*hoy*" en „*havere*" moest voorzien.

Hij reed met een bespannen wagen naar Bellem en nadien „*met een waghē met 3 perden tot inde prochie van dronghene ome de spaengaerts wech te voeren*". Ook had hij „*ghereden met sijnen perden ende ghevoert de coetswaghē van monsieur Masteyn*" en „*met sijnen waghē ende twee perden de bogaige van monsieur Triest tot twee daghen*".

Noodgedwongen gaf hij onderdak en de kost aan „*zeven perderuyters die tsijnen hove met ghewelt in quamen*" en er de nacht doorbrachten. Bij hun vertrek moest hij 14 pond „*ghesoden baekblesch*" meegeven en ze hadden „*afghedroncken een elf tonne biers*" (44).

Ook in 1631 leverde hij hooi „*voor de perden van capeteyn Eghem ghedurende den tyt van elf wecken dat hij met sijne soldaeten inde prochie ghelegghen heeft*" (45).

Livina Claeys stierf te Hansbeke op kerstdag 1637 (46). De bezittingen werden onder de kinders Martens verdeeld volgens een nog onvindbare „*staet van goede*" daterend 1638. Wel bleef een „*liassa*" bewaard betreffende de venditie „*van diversche meubele goedynghe, te wetene peerden, coyen, huyscatheyl en diversche andere cattheylighe goedynghe*" die „*vanweghen Joos Van Renterghem, hauder bleven ten sterfhuuse van Lievijne Claeys sijne huysvrauwe ende de ghemeene hoirs ten vorseyden sterfhuuse*" op 12 en 13 januari 1638 werden verkocht (47).

Op het hof had men toen „*een bruyne ruynpeert*" en in de stallen stonden „*een grijsde coe, een swarte coebeeste, een roo coebeeste, een swarte coebeeste, een grijsde coebeeste, een grijsde veerse, een grijsde calf, een swart calf*" en nog „*een grijsde calf*", hetzij 9 stuks. Verder hield men nog een „*swijn*", waarschijnlijk voor eigen verbruik.

De totale opbrengst van de openbare verkoping, inclusief van de huisraad, keukengerief, klederen en alaan, bedroeg 128 ponden, 15 schellingen en 3 grooten. In vergelijking met de toenmalige prijs van een paard en een koe, die nagenoeg 10 resp. 5 ponden beliep, vertegenwoordigde deze som de prijs van 13 paarden of 26 koeien.

Onder de kooplustigen waren de 6 zonen Martens aanwezig : Jan, Stoffel, Pieter, Ghaert, Jaecques en Willem, evenals de schoonzonen Marten

Rootsaert en Arent Van Wassenhove die met Vijntjen Martens was
gehuwd.

Joos Van Renterghem overleed te Hansbeke op 22 december 1645 (48).

A. MARTENS, Gent

NOTEN

- (1) A. MARTENS, *Baljuws van de heerlijkheid van Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XVIII (1986), afl. 1, maart 1986.
- (2) Nicolaes Gaudissaubois werd als baljuw van Hansbeke vernoemd in een akte van 23 mei 1554, gepasseerd voor baljuw en leenmannen van de baronie van Wedergate, betreffende een rente, in het voordeel van de armen van Hansbeke, dienende om de restauratie van één der gewelven van de kerk van Hansbeke te bekostigen (Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, bundel 62).
- (3) Pieter Gaudissaubois, baljuw van Hansbeke, was in 1602 in een proces gewikkeld voor de Raad van Vlaanderen aangaande een inbeslag-neming van koeien en een onwettige gevangenzetting van Jan Van Damme uit Hansbeke (R.A.G., R.V.V., bd. 9176).
- (4) Stadsarchief Gent, reeks 28, Merendree, penningkohier 1573, folio 28v.
- (5) Ibidem, koh. 1573, f.28v.
- (6) 1 bunder 3 gameten 900 roeden 1 ha 33 a 68ca.
- (7) S.A.G., reeks 28, Merendree, koh. 1571, f.29v., 1573, f.22r.
- (8) Ibidem, koh. 1571, f.30r., 1573, f.22r.
- (9) Ibidem, koh. 1571, f. 7v., 1573, f. 6v.
- (10) Ibidem, koh. 1571, f. 6v., 1573, f. 6r.
- (11) Ibidem, koh. 1571, f. 7v., 1573, f. 6v.
- (12) Ibidem, koh. 1577, f.32v.
- (13) De heerlijkheid van Hansbeke was op het einde van de 16e eeuw in bezit van „*Joncheer Fransois van Nieuwenhuus*“. Hij ondertekende nog op 11 maart 1599 een „*letteragie van remissie*“ aan Tanneken Bollick, weduwe van Robrecht Van Caneghem (R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 148, f.93r.). Volgens De Potter en Broeckaert (onder Hansbeke blz. 12) werd in een procesbundel jan. 1597-dec. 1599, onder dagtekening van 26.09.1598 (sic), „*joncvrouw Magdalena de Clercq, weduwe van wijlent joncheer Fransois van Nieuwenhuus, in zijnen levende heere van Hansbeke*“ vernoemd. Volgens Sanderus (in *Verheerlijkt Vlaandre*, deel I, blz. 152) was de heerlijkheid korte tijd nadien door huwelijk overgegaan aan Philip le Quien, „*heer van Geneval, bestierder van Gravelinge en baanderheer van Ekelsbeke*“. (In dit verband kan een akte worden vermeld van 06.03.1603 waarin Jooris Van Aelst zich „*in vorme van zekere*“ stelt ten overstaan van „*mevrouw douagier van Hansbeke vuten naeme van haren zone mijnheer van Gernoval, gouverneur van Gravenlunghe, erfachtich heer van Hansbeke*“. (R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 143, f.111r.).

- (14) R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 148, f. 96r. : „*Willem van Kerrebroucq gheslaekt, ende Jaques Martens heeft in zijne plaetse bij laste ende bevele vanden heere zijnen eet ghedaen omme schepen te zijne vande heerliche van Hansbeke*”.
- (15) Ibidem, f.101v. : „*Dynghedach den XXIII januari 1602 ten huysen van Jaques Martens*”.
- (16) R.A.G., R.V.V., bd. 9176.
- (17) R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 148, f. 106r. : „*Dynghedach van VIII meye 1602 bij faulte van comparitie vanden bailliu niet ghedynght*”.
- (18) Ibidem, f. 109v. : „*Pieter De Zutter heesscher contra Jaques Martens bailliu, daer dheesscher es heesschende XX schellingen grooten van gheleende ghelde*”.
- (19) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 108.
- (20) Ibidem, bd. 108.
- (21) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 127.
- (22) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 54.
- (23) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 108, akte 31.01.1612.
- (24) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 144.
- (25) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 108, akte 30.01.1612, bd. 54, rek. 1612 en 1613.
- (26) R.A.G., Bellem, parochieregister I, f. 1 : „*1617 den 24 van loumaent is ghedoopt Jacquemijntgen, dochter van Marten Rootsart ende Janneken Martens, Meter Jacoq Martens, meter Hester Clays*”.
- (27) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 127.
- (28) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 64, 21.02.1620 (de minuut van de staat dateert van 1618).
- (29) Dit is meer dan een loutere veronderstelling aangezien bij het opmaken van een nieuw „*jaerboek ofte ghebruyckboek*” van Hansbeke Gheraert Martens en Arnold Van Wassenhove, zoon en schoonzoon van Jacques Martens, gezamenlijk het kasteelgoed in pacht hadden, hetzij omstreeks 1640 nadat Livina Claeys, wed. Jacques Martens, gestorven was. (R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 5, f. 1).
- (30) A. MARTENS, *Enkele notities in verband met een verdwenen kasteel te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. III (1972), blz. 8-14.
- (31) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 64 : „*betaelt Jacques Martins, bailliu ende brauwer tot Hansbeke, van een tonne dobbel biers, verorbuert inde vutfaert vande weesen moeders*”.
- (32) H. VERVAEKE, *Het kerkelijk leven in de dekenij Deinze onder deken Michiel Zachmoorter (1612-1660) en bisschop Antoon Triest (1622-1657)* in *Het Land van Nevele*, jg. XIII (1982), blz. 281, voetnoot 70 van hoofdstuk IV.
- (33) R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 89, f. 4r.

- (34) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 108.
- (35) R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 89, f. 2v./3r. : „*Ten zelven daghe ut supra compareerde in persooene voor Jaecques Van Vinct ende Gherof Vander Straeten, schepenen inde prochie van Hansbeke, Jaecques Martens, bailliu der selver prochie, den welcken kende ende verclaerde wel ende deughdelijck vercocht te hebben an Jan Martens, sijnen soene, een behuysde hofstede, bij hem Martens onlancx ghecocht vande vidua ende hoirs Robeerecht Van Caneghem, ghestaen ende gheleghen jehghens over tkerchhof van Hansbeke, ende bij hem nieuweelijck betemmert, also de selve mette wortel ende naghel vast ghestaen ende gheleghen is, mette nieuwe huysse ende scheure, groot in gheheel met een biecken landts daermeede gaende een ghemet so daerontrent, desen coop es ghedaen omme ende voor de somme van eeneneghentich ponden grooten, mette godtspennynck, vrij ende suver ghelt ...*”.
- (36) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 54, rek. 1613 . „*den doender deser brijnght hier in ontfanghe thien schellinghen grooten over tcrois ende verloop van acht ponden grooten principaels die vanden Aermen ghelde onder hem heeft up crois den penninck XVIe Jacques Martins bailliu deser prochie, verschenen XXVen january 1613 volghens de obligatie dan of zijnde in daten XXVen january 1912.*”
- (37) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 64 : „*Dit naervolghende es den staet ende verclaers van goede, toebehoorende de vijf kinderen van Jaecques Martins gheprocreert bij Lievine Clays fa Martins, de zelve kinderen ghenaeemt Pieter audt wesende ten passeren van desen XVIc jaeren, Gheerken audt wesende thalf ougste XVIc achthiene lestleden neghen jaeren, Liefvinken audt inden september lestleden VII jaeren, Jaecques audt desen vier maerte XVIc achthiene lestleden vijf jaeren, ende Willeken audt vier jaeren oock inde maerte lestleden, welcken staet van goede bij desen doen ende overbringhen an bailliu ende schepenen mijns sheeren van Hansbeke als uppervoochden, Christoffels Martens oom ende voocht vander vaderlijcke sijde ende Gherof Clays fs Martens oock oom ende voocht vande moederlijcke sijde ...*”.
- (38) G. DE SMET, *Het Drongengoed te Ursel van 1242 tot 1740 in Appeltjes van het Meetjesland*, 1952, nr. 4, blz. 117-128.
- (39) Joos Van Renterghem was peter van Joosijne Rootsaert, dochtertje van Marten en Janneken Martens, dat te Bellem op 17.04.1619 werd geboren. (R.A.G., Bellem, par. reg. 1, f. 6.).
- (40) R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 149, f. 1v., f. 2r., f. 3v., f. 4v., f. 8v.
- (41) Ibidem, f. 20r.
- (42) R.A.G., fds. Hansbeke, reg. 89, f. 26r./v. : „*Compareerde in propere*

persoone voor eersamen Lieven Van Kerrebrouck, bailliu, Joos De Meyere ende Jan Van Hulle, schepenen vande heerlijkkhede ende vierschaere vande prochie van Hansbeke, naemlick Joos Van Renterghem fs Lauwereyn ende Livina Claeys, sijne huysvrauwe, hier te vooren vidua van Jacques Martens, in sijnen levens bailliu der voornoemde prochie, de welcke comparanten kenden ende verclaersden, ter presentie vande voogden vande achterghelaeten weesen vanden voornoemden Jacques Martens, vercocht te hebben ende vercoopen bij desen an Jan Martens, 's comparanten sone, hier mede comparende die van ghelycke kende ghecocht te hebben, een partije van lande, alsoo de selve ghestaen ende gheleghen is inde voorseyde prochie in een jeghenooede daerment noempt te Zande, groot onbegrepen dry hondert roeden, met de welcke maete hij coopere tevreden is ... omme ende voor de somme van twee en twintich ponden grooten vlaems ...".

- (43) A. DE VOS, *Krijgsverrichtingen in en om Zuid-Meetjesland tijdens de laatste fase van de 80-jarige oorlog (1621-1648)*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 8 (1957), blz. 127-151.
- (44) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 9, 1621.
- (45) Ibidem, 1631.
- (46) R.A.G., fds. Hansbeke, par. reg. 1, f.163 : „1637 25 december obijt Livina Claeys uxor Judoci Van Renterghem”.
- (47) R.A.G., fds. Hansbeke, bd. 127 : „Dit naervolghende sijn de conditien waerop men van weggen Joos Van Renterghem, hauder bleven ten sterfhuyse van Lievijne Claeys, sijne huisvrauwe, ende de ghemeene hoirs ten voorseyden sterfhuyse sal vercoopen ...”.
- (48) R.A.G., fds. Hansbeke, par. reg. 1, f. 181 : „22 dec. 1645 Joos Van Renterghem”.

Bijlage

GEZINSFICHE VAN JAEQUES MARTENS-LIVINA CLAEYS

MARTENS JACOB x *CLAEYS LIVINA*
fs. Jan fs. Stoffel fa. Marten
ca. 1565
Hansbeke ? .09.1618. Hansbeke 05.12.1637

Kinderen

1. *Jan* x *Speeckaert Barbara*
Hansbeke 27.09.1646 fa. Jan
Hansbeke 03.03.1636
2. *Janneken* x *Rootsaert Marten*
Bellem 16.09.1676 fs. Christoffel
Ursel 1649
3. *Saerken* x *De Vliegheer Jan*
4. *Christoffel* x *Van Bussche Catharina*
fa. Jooris
5. *Pieter* x *Steyaert Tanneken*
Hansbeke ? .09.1602 fa. Willem en Vijntgen Ryckaert
Bellem 07.07.1653 Bellem 14.10.1665
6. *Gheeraert* x *De Meyere Philippa*
Hansbeke 15.08.1609
Bellem 07.10.1678
7. *Livina* x *Van Wassenhove Arnold*
Hansbeke ? .09.1611
8. *Jaecques*
Hansbeke 04.03.1613
9. *Willem*
Hansbeke ? .03.1614

„HET LAND VAN NEVELE” 1985, jaargang XVI

INHOUDSANALYSE

AUTEURSLIJST

- A. BOLLAERT, Een merkwaardig bidprentje van de heilige Donatus te Poesele, blz. 130-134.
- A. BOLLAERT, Een bedevaartvaantje voor Poesele, blz. 135-137.
- A. BOLLAERT, Ledenlijst 1985 „Het Land van Nevele”, blz. 215-219.
- P. CORYN, Twee procesverbalen te Merendree, blz. 71.
- R. DE RUYCK, Catalogus van de bibliotheek van de heemkundige kring „Het Land van Nevele”, blz. (29)-(32).
- A. JANSSENS, Industrieel erfgoed (II): Firma Dias, een kolengroothandel te Nevele, blz. 3-16.
- A. JANSSENS, Industrieel erfgoed (III): een grote bakkerij te Nevele, blz. 102-111.
- A. JANSSENS, Firma Dias: een kolengroothandel te Nevele, blz. 138-139.
- A. JANSSENS, Twee documenten voor Lotenhulle, blz. 140-141.
- A. JANSSENS, Industrieel erfgoed (IV): tabaksfabriek Van der Cruyssen, Nevele, blz. 187-201.
- H. KINTAERT, Chirurgijnen en gezondheidszorg op het platteland in de 18de eeuw, blz. 112-129.
- J. LUYSSAERT, „Het Land van Nevele” 1984, jaargang XV, inhoudsanalyse, blz. 74-77.
- Redactie*, Gouwdag van het Verbond van de heemkundige kringen in Oost-Vlaanderen, blz. 142-161.
- C. SCHELSTRAETE, H. KINTAERT, D. DE RUYCK, B.T.K. - nieuws, blz. 72-73.
- A. STROBBE, De Flandriens van Lo (deel 3), blz. 35-70.
- A. STROBBE, „Kopje-dek” in Lotenhulle: een heemkundig dessert, blz. 209.
- J. VAN DE CASTEELE, Een oud Latijns handschrift uit de Xe eeuw: leven en dood van de heilige Gerolf, blz. 17-34.
- J. VAN DE CASTEELE, Grafsteen van een heer van Nevele te Bologna, blz. 202-208.
- M.T. VAN HECKE, O.G. WILLEMOT, Jan-Baptiste van Overbeke, burgemeester van Hansbeke (1847-1860), en zijn nakomelingen, blz. 87-101.
- M.T. VAN HECKE, O.G. WILLEMOT, Jan-Baptiste Van Overbeke, burgemeester van Hansbeke (1847-1860) en zijn nakomelingen, 169-186.
- Verslagen*, blz. 78-80, blz. 211-214.

BOEKBEOORDELINGEN

- J. TAELEMAN, Draaiboek van het socialisme in Nevele, Nevele, 1985, (J. LUYSSAERT), blz. 210.
- L. UREEL, De kleine mens in de grote oorlog, Tielt, 1984, (J. VAN DE CASTEELE), blz. 162-163.
- F. VERMEULEN, Romeins en middeleeuws aardewerk te Merendree, blz. 82-83.
- K. VIJNCKE, Wroetelen, 1984, (A. STROBBE), blz. 81-82.

J. LUYSSAERT

VERSLAGEN

- *Zondag 22 december 1985, stalkaarsenwandeling in Landegem. Vijfdertig aanwezigen.*

Zowel volwassenen als kinderen kwamen aan de kerk van Landegem samen en haalden uit de koffer van hun auto een originele stalkaars. Het was al goed donker toen de wandelaars de laatste duistere wegen van Landegem insloegen. In de verte zag je alleen maar een groep lichtjes wandelen. Wel dra hadden enkele fiere bezitters van een stalkaars hinder van de wind, die venijnig telkens opnieuw de kaars uitblies.

Omwille van de kinderen, voor wie het tempo af en toe te hoog lag, zag organisator Dirk Heynssens zich genoodzaakt de route een beetje in te korten. Toch kwamen de wandelaars allemaal in het „Spel“ terecht waar hen enkele lekkere boterhammen wachtten. Bovendien kregen de kinderen gezond snoep, ons geschonken door het bedrijf Vital uit Nevele.

J.L.

- *Zondag 2 februari 1986, lezing met dia's door professor S. Top over „Volksgeneeskunde“ en zestiende statutaire vergadering. Zeventig aanwezigen.*

Het thema „Volksgeneeskunde“ bracht meer dan zeventig leden naar het kleine zaaltje in Merendree. Als volkskundige vindt professor Top de manier om de resultaten van zijn opzoekingen op een verhalende manier aan zijn toehoorders te brengen.

Zijn onderzoek ging vooral uit naar twee moeilijk te genezen kwalen : wratten en reuma. Bij twee jonge bevolkingsgroepen vroegen de enqueteurs hoe zij probeerden van hun wratten af te geraken. De verbazing was groot toen bleek dat ruim een vierde van een honderdtal ondervraagde personen nu nog (in 1983) te rade gaat bij „genezers“ of volkskundige remedies probeert. Ook voor de genezing van reuma worden nog altijd allerlei volkse middelen aanbevolen.

Niet alleen de overlevering speelt hierin een behoudende rol. Ook in vele dag- en weekbladen prijzen al dan niet gewiekste handelaars hun genezingsmiddelen aan, eventueel zelfs met getuigenissen van tevreden patiënten. Met een dia-overzicht uit de reclames uit Vlaamse kranten besloot professor S. Top zijn zeer boeiende voordracht.

J.L.
77.

Na een dorstige pauze kondigde de voorzitter de zestiende statutaire vergadering aan. 1985 was voor het „Land van Nevele“ een heel druk jaar, boordevol activiteiten (zie verslag hierna).

Penningmeester André Bollaert kon met een gerust geweten zijn financieel verslag over 1985 afsluiten. De balans is in evenwicht gebleven, maar het saldo was weer verminderd. Alleen door een zuinig financieel beleid zal het mogelijk zijn ook in 1986 even veel te kunnen presteren.

Volgens de statuten waren de bestuursleden Lucie Lavent, Lieven De Ruyck, Paul D'Hoker, Dirk Heynssens, Guido Schaeck en Arnold Strobbe ontslagnemend. Ze werden met handgeklap door de aanwezige leden voor de volgende drie jaar in hun functie bevestigd.

Tot besluit konden de aanwezigen zich de pastei met volkorenbrood laten smaken. Meer dan dertig trouwe leden bleven voor de zestiende statutaire vergadering.

J.L.

ACTIVITEITSVERSLAG 1985

In 1985 hadden wij 14 activiteiten, dus meer dan één activiteit per maand. 1985 was voor de Heemkundige Kring „Het Land van Nevele“ een zeer druk jaar.

Daarvan getuigt het overzicht van onze activiteiten :

1. **3 februari** : Merendree, lezing + dia's + muziek + liedjes door Roger Hessel over „Tamboer“. 70 aanwezigen.
2. **3 februari** : Merendree, 15e Statutaire vergadering.
3. **3 maart** : Nevele, lezing door R. Linskens over : „Het dagelijks leven in de middel-eeuwen“, 30 aanwezigen.
4. **12 april** : Lotenhulle, i.s.m. D.F. sportavond over „De Flandriens van Lotenhulle“ o.l.v. A. Strobbe en BRT-journalist Marc Gevaert in aanwezigheid van oud-flandriens.
5. **5 mei** : Nevele, GOUWDAG met als thema : „Mondelinge geschiedenis“, sprekers waren Bie De Graeve, Bruno De Wever en Johan Taeldeman, 120 aanwezigen. Bovendien vierden we het 15-jarig bestaan van „Het Land van Nevele“.
6. **13 mei** : Nevele, A. Janssens bouwde een tentoonstelling op over de geschiedenis van de Rijkswacht in Nevele, n.a.v. de openstelling van de nieuwe Rijkswachtkazerne in Nevele. De Heemkundige Kring verzorgde hierbij de catalogus.
7. **26, 27 mei en 2 juni**, Nevele, A. Janssens in het museum „Rietgaverstede“ tentoonstelling over „Prosper Cocquyt de Landegemse luchtvaartpionier“. 1300 bezoekers.
8. **23 juni** : geleid bezoek aan de tentoonstelling „Willem van Oranje“ in Bellem. 25 aanwezigen.
9. **6 - 7 juli** : Poesele, A. Bollaert nam het initiatief om opnieuw bedevaartvaantjes uit te reiken van de H. Donatus. 155 vaantjes uitgereikt.
10. **7 - 8 september** : Poesele, A. Bollaert bouwde een tentoonstelling op over de „H. Donatus, de donderheilige“ hij schreef ook een boeiend boek over deze heilige. 400 bezoekers.
11. **14 - 15 - 16 september** : Landegem-kermis. A. Janssens verhuisde zijn Prosper Cocquyt-tentoonstelling naar Landegem. 1500 bezoekers.
12. **27 oktober** : Poeke, lezing door R. Poelman over „De beul en zijn werk“. 25 aanwezigen.
13. **17 november** : Nevele, lezing met dia's door G. De Seyn „Wat is industriële archeologie?“ 20 aanwezigen.
14. **22 december** : Landegem, o.l.v. Dirk Heynssens, Stalkaarsenwandeling, 30 aanwezigen.

Verdere activiteiten :

1. **Contactblad** : de leden ontvingen 6 keer een Contactblad.
2. **Tijdschrift** : 261 blz. tekst waarin o.m. indices van 15 jaar tijdschrift.
3. **Extra uitgaven** : — catalogus „Rijkswacht Nevele“
— „Land van Nevele in een Notedop“
— „Flandriens van Lotenhulle“, door A. Strobbe
— „De verering van de H. Donatus de donderheilige“, door A. Bollaert.
4. Speciale uitgave van de gekleurde grenskaart tussen de kasselrijen Kortrijk en Oudburg, gratis aan alle leden.
5. Het bestuur kwam 10 keer samen.

INHOUD

A. HAUTEKEETE, Koninklijke Maatschappij „De Leeuwvinken”. Honderd jaar vinkeniersleven te Nevele	3
A. JANSSENS, Industrieel erfgoed (V) : Scheepslosser, een verdwenen beroep.	37
A. MARTENS, Baljuws van de heerlijkheid van Hansbeke	50
A. MARTENS, Jaecques Martens, „bailliu vanden hove, heerlichede ende vierschaere van Hansbeke” (1602 - 1618).	60
J. LUYSSAERT, „Het Land van Nevele” 1985, jaargang XVI. Inhoudsanalyse	75
Verslagen	77
L. DE RUYCK, Catalogus van de bibliotheek van de heemkundige kring „Het Land van Nevele”	(33)

Voorzitter en voorzitter redactieraad:

J. LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 Nevele-Merendree

Ondervoorzitter:

J. VAN DE CASTEELE
A. Rodenbachstraat 74
9110 St.-Amandsberg

Secretaris:

P. D'HOKER
Biebuyckstraat 2
9850 Nevele

Penningmeester:

A. BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 Nevele-Poesele

Bibliothecaris:

L. DE RUYCK
Heistestraat 42
9840 Landegem

Bestuursleden:

A. BAUWENS, Kapellestraat 58, 9842 Hansbeke
I. BUYSSSE, Knokstraat 12, 9880 Aalter-Poeke
Y. DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
D. D'HOOGE, Langemunt 58, 9850 Nevele
D. HEYNSENS, Bovenstraat 12, 9840 Landegem
A. JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
L. LAVENT, Moerstraat 16, 9850 Vosselare
R. LEENKNECHT, Reibroekstraat 16, 9842 Hansbeke
M. MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
G. SCHAECK, Vosselarestaat 16, 9840 Landegem
A. STROBBE, Lokouter 5c, 9880 Aalter-Lotenhulle

